

MAGYAR TÖRTÉNETI SZINMŰTÁR

KÓCZÁN FERENCZ ALAPITVÁNYBÓL

VI.

IV. ISTVÁN.

TÖRTÉNETI TRAGÉDIA ÖT FELVONÁSBAN.

IRTA

SOMLÓ SÁNDOR.

Ára 2 korona.

BUDAPEST.

KIADJA A M. TUD. AKADÉMIA.

1899.

TÁJÉKOZÁSUL.

Túzberki Kóczán Ferencz 1887. jun. 6-án kelt alapító levelében 12,000 forint alapítványt tett oly czélból, hogy kamatjából 100 drb arany adassék évenként a pályatársai közt legjobb történeti színmű szerzőjének és 2000 frtot, melynek évi kamataiból e pályázat bírálói díjaztassanak.

Ehhez képest az akadémia évenként a pályázó színművek tárgykörét akkép jelöli ki, hogy e korok kisebb korszakokban, az ősmondákon kezdve, az egész magyar történelmet felöleljék 1848-ig. Csak akkor áll szabadságában az akadémiának, korszak kijelölése nélkül is, általában magyar történeti színművekre tűzni ki a jutalmat, ha a korszakok chronologiai rendben egyszer már kitűzettek.

A színművek lehetnek tragédiák, vígjátékok és középfa ju drámák; a mondai alapon írt színművek ép úgy nincsenek kizárva a pályázatból, mint a csak történeti háttérűek. Súly fektetendő a színszerűségre, a verses forma előnyeül tekintetik a műnek hasonló vagy közel hasonló társak fölött.

A jutalom a viszonylag legjobb műnek is mindig kiadatik, még pedig megosztatlanúl. Ha egyetlen pályamű sem érkezik, a ki nem adott jutalom a következő évihez csatoltatik.

Ha valamelyik évben a jutalom, sikerűltebb pályaművek nem létében, oly színműnek adatnék ki, mely a bírálók véleménye szerint nem áll irodalmi színvonalon, ugyane tárgy kör mindaddig újra kitűzendő, míg a jutalmat oly színmű nem nyeri, mely megűti az irodalom színvonalát.

Ha már négy-öt oly színmű jutalmaztatott, melyek leg alább az irodalom színvonalán állanak, *Magyar történeti színműtár a Kóczán-alapítványból* cím alatt egy gyűjtemény indítandó meg (I., II., III. stb. kötet megjelölésével a czímlapon), melyben az így jutalmat nyert színművek ki-

MAGYAR TÖRTÉNETI SZINMŰTÁR.

VI.

MAGYAR
TÖRTÉNETI SZINMŰTÁR.

TÚZBERKI KÓCZÁN FERENCZ ALAPITVÁNYÁBÓL

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

VI.

SOMLÓ SÁNDOR, IV. ISTVÁN.

BUDAPEST.

1898.

IV. ISTVÁN.

TÖRTÉNETI DRÁMA HÁROM FELVONÁSBAN.

IRTA

SOMLÓ SÁNDOR.

KÓCZÁN FERENCZ ALAPITVÁNYÁBÓL

KIADJA A M. TUD. AKADEÉMIA.

BUDAPEST

1898.

A színházakkal szemben kézirat.

E dráma az 1896-iki Kóczán-díjra pályázott. A bírálati jelentés megjelent az *Akadémiai Értesítő* 1897-ik évi folyamának 25—38. lapjain.

Személyek.

IV. István, magyar király.

Mária, byzánczi hercegnő, neje.

Ifj. István, unokaöcsese, III. István név alatt magyar király.

Andronikosz, a király tanácsosa.

Berchtold, karantán herceg.

Leonóra, leánya.

Chák Elek, magyar főúr.

Sarolta, leánya.

Tamás, nádor.

Bánffy Lukács, az ország főpapja.

Kerechen,

Mogyorósy,

Dénes,

Lőrincz,

Fancsal,

Fulko,

Ráthold,

Hedrik,

} magyar főurak.

Belos bán, az ország fővezére.

Dionyzosz, testőrparancsnok.

Tettix,

Szardika,

Philemon,

} a király görög szolgái.

János, a király fegyvernőke.

Mikó,

Macarius,

Jób,

} főpapok.

Gregorius atya, szerzetes.

Gabrasz,

Tirosz,

Nikefor,

} görög urak.

Darócz, pór.

Besenyő.

Kún.

Gimpl, német	}	apródok.
Vlád, cseh		
Hermann, bajor		

Nissza, a királyné hölgye.

Menekvő harczosok.

Főurak, fegyveresek; német, bajor, cseh, karantán követtség. — Görög vitézek... Pórok... Menekülők. Zarándokok. Papok. Szolgák... Apródok... Hölgyek...
Dalnokok... Histriók.

Történik az 1. felvonás Székes-Fehérvárott, a 2. felvonás Székes-Fehérvár környékén, Diós alatt, a 3. felvonás egy év után Zimony alatt a rengetegben és Zimony-várában.

Idő: 1163—1165.

ELSŐ FELVONÁS.

A királyi palota Székes-Fehérvárott. Tágas csarnok ajtókkal — melyek a kijárást s a király belső termeit jelzik. Hátul oratorium, melyből lépcsőzet vezet a székesegyház szentélyébe, hol fehér márványoltár emelkedik, pompás diszítések, virág- és lombkoszorúkkal.

A szentélyt gazdag, aranyos kárpit takarja.

I. JELENET.

*Hermann, Tettix, Szardika, Gimpl, Vlád,
Apródok, Néhány úr, Örök.*

(Apródok egyrésze kockázik, másik csoport vív, — urak közöttük elvegyülve.)

GIMPL *(Szardikával viva).*

Ne oly erősen!

SZARDIKA *(Gimplt riasztva).*

Ezt hárítsd el, ezt!

GIMPL.

Hohó! Ez eselvágás!

SZARDIKA.

Görög szokás,
Nem oda szúr, a hova néz! (*Szúr.*) Nesze!

GIMPL (*falhoz szorítatva*).

Ja! — no! — elég volt!

SZARDIKA.

Német-é az Isten
Választott népe — vagy görög?

GIMPL (*ijedten*).

Görög! . . .

SZARDIKA (*büszkén*).

Legyőztelek?

GIMPL (*megadással*).

Legyőztél!

SZARDIKA (*Gimpl kezét megrázva*).

Megbocsátok!

GIMPL (*síralmasan*).

Ja!

SZARDIKA.

Igy ni! most mulathatunk evésig!
(*Kardját hüvelyébe dugva a koczkázók közé telepszik.*)

GIMPL. (*nagyot lélegzik*).

Evés? . . . No ez vigasztal egy kevésbé!

(*Körülnéz, Vládhoz fordul.*)

Mikor terítnek itt számunkra — pajtás?

VLÁD.

Terítnek? . . . haj, haj! . . . Inkább kiterítnek!

GIMPL.

Hát nem szokás itt — mondd: asztalhoz ülni?

VLÁD.

Azt tartják ott benn: jobb itt künn esücsülni!

GIMPL.

Úgy értem: adnak enni — hogyha kérnek?

VLÁD.

Azoknak, a kik görögül beszélnek!

GIMPL. (*nagyot néz*).

Nemes apródok tán csak enni kapnak?

VLÁD.

Olykor — ha jut.

GIMPL.

S ha nem jut?

VLÁD.

Hát kikapnak!

GIMPL *(ijedten)*.

Csak nem — verést?

VLÁD.

Görögül: ütleget!

Utána börtönt, száraz kenyeret.

GIMPL.

Ez hát a magyar vendégszeretet?

VLÁD.

Magyar?... Ugyan! — Hát látsz egyet közülnök?

Görög erőszak, csselfogás szerezte

István királynak országát! — görög szó

Csendül füledbe, görög ámitás

Ajkon, szemekben; — borban, ételekben

Görög mérget kevernek s a zsebekben

Görög rablás ütött tanyát!

GIMPL *(zsebéhez kap)*.

No, lassan!

VLÁD *(zsebéből kenyeret vesz elő)*.

E kis kenyérdarab — sovány cseh termés —

Urammal ezzel élünk, ám a czifra,

Sok kézen átment étkeket kerüljük,

Kerüld te is, ha épkézláb akarsz
 Hazakerülni s vízzel élj, ne borral!
 — Ha meg nem bántlak — vedd, egyél!
(Kenyerét nyujtva.)

GIMPL *(nagy csodálkozással).*

No lám, lám!

(A kenyeret majszolja.)

TETITIX *(a koczkázók közt).*

Kilencz! *(Hermannhoz)* A tallért! Én nyertem!

HERMANN.

Hazudsz,
 Csaló vagy! ... Lássuk koczkádat! ... Tizedszer?

(A koczkát elkapva, megnézi.)

Kilenczes vágva minden oldalára!

TETITIX *(felugrik).*

Hitvány bajor!

HERMANN.

Rabló byzáczi te!

SZARDIKA *(közéjük lép).*

Miféle szószátyárkodás? ... Nemes
 Uraknak nyelvén: kardaczéla szól.

HERMANN (*kardot ránt*).

Enyém kirántva! . . . Gimpl, hé, segíts!

GIMPL.

Szánlak, de nem segítlek!

SZARDIKA, TETTIX

(*a védtelen Hermann megrohanva*).

Üssük! üssük!

II. JELENET.

Voltak, János.

JÁNOS

(*Hermann szorongatott helyzetét látva, Szardikát megragadva félredobja*).

Pusztulj pimasz! — Merész vagy védtelennel?
Farkasszemet velem nézz, hogyha mersz! —

SZARDIKA (*ámultan*).

Ki vagy?

JÁNOS.

Akárki!

TETTIX.

Öklelő szeméből

Nem olvasod? — valami gyászmagyar lesz!

SZARDIKA (*Jánost méregetve gúnyosan*).

Vazallusunk Sztefánosz kis vitéze !

JÁNOS (*hevülten*).

István magyar királyé — csőceselék,

Ki Úr isten vazallja -- senki másé !

SZARDIKA (*lenézve*).

A nagy «bazileüs» szolgálja, csak !

TETITIX (*kicsinylőn*).

Szebasztokrátor ! . . annál is kevesebb !

JÁNOS (*kardot ránt*).

Hazudsz alávaló !

SZARDIKA (*támadva, Tettixre kiált*).

Fejét !

TETITIX (*Szardikának felelve*).

Szívébe ! (*Összezsapnak.*)

VLÁD (*Hermann és Gimplhez*).

Emberhalál ! . . . jó lesz kotródni innen !

(*Elsietnek.*)

III. JELENET.

Voltak, Dionyzosz, Philemon, Testőrök.

DIONYZOSZ *(a vívókra kiált).*

Oszoljatok! pokolba kardotokkal!

Hej Tettix! — Szardika!

(Közéjük vág kardjával, Jánoshoz.)

Ki vagy vadállat?

Hogy ily eszetlenül vagdalkozol?

Elég ha mondom, mocczanás se légyen!

(Tettix, Szardika visszalépnek, Jánoshoz.)

Ki vagy? — Mi dolgod itt?

JÁNOS *(Dionyzoszt végignézeve).*

Ki vagy — te?!

PHILEMON *(ingerültén).*

Ficzkó!

DIONYZOSZ *(mosolylyal Philemonhoz).*

Csitt! — *(Jánoshoz.)* Én?... nagyon kevés, csak a
Testőrvezére. És te? [király

JÁNOS *(büszkén).*

A követje!

DIONYZOSZ *(összenéz Philemonnal).*

Neved?

JÁNOS *(nyugodtan)*.

Tiéd?

DIONYZOSZ *(a boszus Philemont csittítva)*.

Dionyzosz!

JÁNOS.

Enyém —

Chépán fisarja: János! *(Kézet nyujt.)*

(Görögök János kéznyújtására felzúgnak).

DIONYZOSZ *(a zúgolódókat csendesítve)*.

Nyugalom!

JÁNOS *(fenyegetőleg)*.

Kezem kinyujtva!

DIONYZOSZ *(kedélyesen)*.

Drága kegy! *(Kézet nyujt.)* Köszöntlek!

JÁNOS *(Dionyzosz kezét megrázva)*.

Különben ép' hozzád vezet utam!

DIONYZOSZ.

Hallgatlak!

JÁNOS.

Nagy királyom Csókakőnél

Találkozott Frigyes császár követje —

Berchtold, Karantán herczeg s hosszú sor
 Lovagkiséretével; — véle van
 Herczegnő lánya, tündérszép Lenóra!
 Hölgyek csoportja leng nyomába' — szállást
 Lovagi népnek, bűvös asszonyoknak
 Buzgó gondoskodás teremtsen. Őrség
 Fogadja diszszel győri kapunál — mind.
 Eddig van.

DIONYZOSZ (*pillantást vált Philemonnal*).

Hódolattal hallgatám! . . .

Mi egyszerű követséget reméltünk
 S a nagy császár im' — herczeg sógorát
 Küldé üdvözetünkre! . . . Palotánk
 Maga s kiséretének nyitva áll!
 Őrsergetet tisztelegéssel fogadni
 Magam vezérelem! . . . Philemon, indulj,
 Tudasd e jó hirt legkegyelmesebb
 Urunk — Andronikoszszal; rendelését
 Hódolva várom!

PHILEMON.

Mint parancsolod! (*El oldalt.*)

JÁNOS (*Dionyzoszhoz*).

Igy hát bevégzém küldetésemet!
 Áldás veled! (*Indul.*)

DIONYZOSZ (*János után szólva*),

Egy pillanatra még! (*Bókolva.*)

Ifjú erőtlől duzzad két karod,
Szemedben elszánt hősiség ragyog!
Tetszel nekem! — szolgálatomba állj
S fényes jövőd felől — kezeskedem!

JÁNOS (*emelt fővel*).

Szolgálatodba? én? . . . tréfálsz görög,
Istent s királyomat szolgálom én csak!
Élj boldogul! (*El.*)

DIONYZOSZ (*János után mu'atva*).

Nyomába Szardika,

Kivel és mit beszél — hírül hozod!

(*Szardika János után el.*)

(*Egy tiszthez.*)

Jelentést várok foglyaink felől,
Chák vad fiára sulyosbb lánczokat!
Egy szabaduljon el — Szimon halott! (*Tiszt el.*)

(*Tettixhez.*)

Tettix! a toronyőr kürtjébe fujjon
Ha porfelhőt közelgni lát . . . Utánam!

(*Mind követik.*)

IV. JELENET.

Elek, Fulkó.

ELEK

(a külső bejáráson jön s találkozik a belső termekből kilépő Fulkóval).

Mért ily sokára?

FULKO.

Rossz cseléd gyanánt

Ajtó előtt künn kelle várakoznom,

S nem szólhaték — csupán Andronikoszszal!

ELEK *(izgatottan).*

Öcsém! öcsém! . . . kockán tudod mi forg,

Erőszak árán is be kelle jutnod,

S féluton állsz meg?

FULKO.

Lassan bátya! hajnal

Alig piroslott tornyaink keresztjén —

Kiséretével osztrákok követjét

Fogadni, vágtatott el a király!

Misére visszavárják, esküvel

Szövetséget pecsétlenek s csak aztán

Illesztik a szent koronát fejére!

ELEK *(nyugtalanul)*.

Halálos rettegésben éj s napom!
 A téreken mindenfelé beszélük:
 Fiammal együtt mind bitóra jut,
 Ki ifju Istvánt, törvényes királyunk'
 Pártolva — karddal kézben fogatott el!
 Hóhér kezén nem halt még Chák soha! . . .
 Pusztítsa földem' — erdöm' — házamat,
 Váltságul kérje minden birtokom' — *(remegve)*
 De gyermekem' bitóra — — ?

FULKÓ.

Csöndesülj !

ELEK *(kétségbeeséssel küzdve)*.

Megtört a bánat sujtoló keze,
 Ép gondolat lelkemből nem fakad,
 Eszetlen vértett szörnyű réme üldöz,
 Isten ha nem véd — még elkárhozom! . . .

FULKO *(vigasztalva átkarolja s leülteti)*.

Sötéten látó agg szemed borút sejt
 Felhőtlen égen !

ELEK.

Mért csaljam magam' ?

Nem leskelődtem léptei nyomában
 Könyörgő szóval, esdő kérelemmel?
 Rimánkodón borulni kész valék

Sarúporába s még színe elé sem
 Kerülhetek, szilaj haragja zárja
 Előttem ajtaját! . . . Gyerekkorában
 Hányszor segíttem paripára fel,
 Dezső fiammal együtt vágtatának
 Völgyön, hegyen! — Sarolta lányomat
 «Kis kedvesének» tréfásan nevezte,
 S feledve mindent, zord-kegyetlenül
 Még látni sem kíván, fut könnyeimtől
 Nehogy kegyelmet adni kényszerüljön! . . .
 — Öcsém! — öcsém! nem jóra virradánk,
 Vérhajnal — véres alkonyt szül — — vigyázz!

FULKÓ (*vigasztalón*).

Türelmet ősz! — görög tanácsadója
 — Első királyi napja sugarán —
 Bocsánat üdvét látja felragyogni!

ELEK

(*pillanatra felderül, majd ismét előbbi bánatába mélyed*).

Halvány remény! . . . tűzoszlopként lobognál
 Ég büszke boltján — szállna tán szivembe
 Boldog megnyugvás szelid derűje! . . .
 Ah — így! mécsként csillámlasz vészes éjben,
 Egy szélroham kiolthat zordonan! . . .

V. JELENET.

Voltak, Sarolta, Ráthold.

SAROLTA (*Rátholdhoz az ajtóban.*)

Hálám fogadd! . . .

(*Körülnéz, meglátja Eleket hozzá siet.*)

Im' itt van, nem csalódtam!

Apám!

ELEK (*izgatottan felugrik.*)

Sarolta! . . . Reszketek! . . . Mi hír?

SAROLTA (*lázás hévvel.*)

Ijesztő rémregék repülnek ajkról
 Ajakra s elhatoltak udvarunkig
 Megrázva gyökeréig lelkeket!
 Mondják: a győri bástyakapunál
 Bitók merednek ég felé s az egyik — —
 — Oh jaj! . . . van-é erőm kimondani?
 Bátyám — Dezsőnek szánva! . . . Szólj, úgy-e
 Lehetlen az, lehetlen. — Ily vadállat
 István királyból nem válhat' soh' sem!
 Lelkébe' mint enyémben olvasék,
 Szilaj, kemény — de tiszta és nemes!
 Torzulhat-é fejedelmi — büszke sas
 Orvul leselgő, gyáva ölyvre — mondd?
 — Dezső barátja volt, testvére én —

S vérgyilkolást követne vak boszúból?
Ébreszszetek fel! . . . álom — álmodom!

ELEK *(mély sohajjal)*.

Rab a szegény rab s a király — — király!

SAROLTA *(ijedten)*,

Apám!

FULKO *(nyugtatva)*.

Kegyelmet nyer, most mondta ép'
Andronikosz, kegyencze!

RÁTHOLD *(Saroltához)*.

A király

Szeplőtlen hírnevét mocskolni vágyva
Gaz elleni koholnak ily meséket —
Eltávolítani tőle nép szívét!

SAROLTA *(remélve)*.

Édes vigasz! . . . és mégis — mintha nyíl
Hasítná keblemet — úgy vész erőm —
Szivem remegve megszakadni készül!
Oh jó atyám! — jer, kérj — könyörgj, siessünk!
Lemondok pompa, fényről mindörökre,
Utszéli kunyhót sem kívánok én,
Csak nyissa börtönét meg — a király! . . .
Mért is fordultok a kegyenczhez akkor,
Midőn nevünk utat nyit trónjaig?!

Hozzá megyek! . . . egy országot elűzhet,
Engem kihallgat — esküszöm! (*Indul.*)

ELEK.

Maradj,
Frigyes császár követjét ment fogadni,
Nem tért e perczig vissza még.

SAROLTA (*szilárdan*).

Bevárom!

ELEK (*aggódva*).

Leányom!

SAROLTA (*gyöngéden*).

Menj, ez egyszer bizd magad rám,
Szólok vele, éltem legyen az ára!
S ha drága multunk nem lágyítja meg —
Hódolni fog patakzó könnyeimnek!

ELEK (*keblére ölelve*).

Oh gyermek! — Elveszítlek téged is!

SAROLTA.

Fiad mented meg! . . . Ráthold elvezet
A székesegyház oszlopcsarnokába,
Hol majd — a kedvező perczet kilesve
Eléborulok Isten szent nevével
S Dezső szabad lesz — boldogok mi mind!

FULKO (*Elekhez*).

Bölcsebb tanácsot nem sugallhat ég,
Fogadd szavát, hagyjuk munkálni őt!

ELEK

(*Sarolta gyöngéden átkarolva, homlokon csókolja*).

Megyek! . . . siralmam itt marad — veled,
Anyád hű lelke óvja léptedet!

(*Még egyszer búcsút int s Fulkoval lassan el.*)

VI. JELENET.

Sarolta, Ráthold.

SAROLTA

(*atyját elkísérve, pár pillanatig utána néz, aztán leküzdve
megindulását, előre jó*).

És most — jérünk!

RÁTHOLD (*visszatartva*).

Pihenj pár perczet, úrnőm,
Míg önszememmel meggyőződhetem:
Zavartalan', kitől se' látva — vajh
Eljuthatunk a szentek szentjeig?
Sietve térek . . . Nem félsz itt magadban?

SAROLTA.

Chák lánya bizik Istenben — soh' sem fél!

RÁTHOLD *(szemébe nézve).*

Oh bár bizhatnál bennem is!

SAROLTA *(kezet nyújt).*

Bizom!

RÁTHOLD

(Sarolta kezét hódolón megcsókolja, szemrehányólag.)

Rövid pár perczig?!... *(Hérvél.)* Élted s életemre!

SAROLTA *(kezét visszavonva).*

Már válaszoltam egyszer!

RÁTHOLD *(esdve).*

Nem?...

SAROLTA *(egyszerűen).*

Nem!...

RÁTHOLD *(lesujtva).*

Ah!...

SAROLTA *(jósággal).*

De bárha nem lehettem hitvesed,
Baráti frigy kapcsolja lelkeinket! —
Eredj!... *(Körülnéz.)* E csarnokot jól ismerem,
Gyakran mulattam itt gyermekkoromban,
Menj, menj, nyugodt lehetsz, mitől se' félek!

RÁTHOLD *(felgyulva)*.

Ah, merne csak egy szó, egy orvtekintet
Alávalón férközni közeledbe —
Király lehetne bár — e két kezem
Fojtná beléje lelkét!

SAROLTA *(megrezzen)*.

Menj!

RÁTHOLD

(mélyen szemébe nézve, nagy tisztelettel).

Megyek! . . . Várj! —

(El hátul, a függöny mögött.)

VII. JELENET.

Sarolta egyedül.

SAROLTA

(szemeit a falakon körüljártatva).

Eltűnt boldogság sirja, üdvözöllek!
Oh hittem é — hogy így látlak viszont
Vidám kacaját viszhangozó falak?!
Oh hittem é?! . . . Szivem, szivem — ne verj,
Feltépi dobbanásod — mély sebét —
— Bátyádra gondolj! . . . multadat feledd!
Feledni? . . . oh! . . . ha hosszú, kínos évek
Mély bánata, reménytelen reménye,

Sovárgó várás — hűtelen család
 Nem tépheték vonásait szivemből,
 Agyamból esküjét nem irthaták —
 Hullhat fejemre ég villámcsapása,
 Lelkem gyötörje rut elkárhozása,
 Megvetve — szidva — sirban fekehetem . . .
 — Haló poromban sem feledhetem ! . . .
 . . . Meglátom végre ! . . . szemtől szemben állok
 Úgy — úgy mint akkor, távozása perczen —
 És mégsem úgy ! . . .

— «Bátyám hatalma üz,

Megyek, de visszatérek győztesen,
 S fejedre koronát illeszt kezem !»
 — Így szólott s elment ! . . . visszatért valóban,
 De győztes karja más fejére fonta
 Királyi koronáját s hű szivembe
 Tört vert kegyetlen, álnok hitszégéssel ! . . .
 — Bohó, szegény szív ! . . . mért szálltál fel égre ?
 Csillag helyett lelhetnél fénybogárkát,
 Kunyhód homályát földeritte voln' — —
 Ah ! . . . szállt a csillag ég ormára büszkén
 S te tévelyegve kergeted nyomát ! . . .
 Védj szűz anyám ! . . . légy hulló csillagom bár,
 Örvénybe csalj, ragadj mennyboltozatra —
 Bolygód gyanánt utad' kísérgetem,
 Sugáros arczod fénye éltető
 Napom, borúja sápadt alkonyom !

(Az ablak előtt állva, feltárja, kihajol.)

Szállj sohajom! rezegtesd fürteit,
Csókold pirosló ajkát, arczait,
Borulj merengő, kék szemére lágyan,
Buzgó fohászként hints útjára áldást!
Szállj sohajom! . . . szállj! . . .

VIII. JELENET.

Voltak, Nissza, majd két hölgy, majd Andronikosz, Philemon.

(Nissza a királyné termeiből jő, Andronikosz ajtajához siet s hirtelen besurran).

SAROLTA

(az ajtónyitás zajára hátratekint).

Valaki!

(Pár lépést tesz, midőn a királyné ajtaja megnyílik, két hölgy kilép, az ajtó függőnyeit szétvonják s visszavonulnak, Sarolta ijedten visszahuzódik.)

Emitt is? —

Ne lássanak! *(Az ablak bő függönyzetét maga elé vonja.)*
(Nissza Andronikosz szobájából visszajő s el a királyné termeibe.)

(Andronikosz jő Philemonnal.)

ANDRONIKOSZ

(elmerült beszélgetésben Philemonnal).

. . . Lovagkiséret, hercegi követség?
Osztrák Frigyes hát szövethetni kész —
S az ifju Istvánt egymagára hagyja

Pozsonyba zárva — védtelen?! . . . Dicsőség
 Arany uralma néked! . . . Kardcsapás
 Nekül ekként országokat nyerünk! —
 — Jelentsd azonnal — a bazileüsznak!

PHILEMON (*alázkodó hajlongással*).

Lovam hajnaltól fölnyergelten áll.
 A mint Sztefános homlokán — Dukasz
 Királyi koronája felragyog —
 Szélvész gyanánt száguldok, meg sem állva
 Dunán leselgő gyors naszádjainkig,
 S hogy otthon akként szólok mint kívántad.
 Hűségem biztosítson! . . .

ANDRONIKOSZ (*kegyesen*).

Számolok rá!

Szólj Sirmiumról és Zimony felől,
 Mindkettőnek kezemre kell kerülni! . . .
 — Belos öreg, jó kardja már kicsorbult,
 — Bitangon a «zsupánság» is maholnap —
 E három semmiség erős marokban
 Hatalmas ék gyanánt nyomul magyar —
 Görög közé! . . . S ha egyszer hadsereg
 Körültem és vezére én vagyok — — —

(*felkiált*)

— Philemon! —

PHILEMON *(csodálattal)*.

Ámulat fog el, csodállak!

ANDRONIKOSZ *(lelkesülten)*.

... Nem tilt barátság ... rokonkötelék ...
Ott pusztítok hol fáj, nem állva meg
Ország szivéig, míg — császár s király
Hódolva nem borulnak lábaimhoz! ...

PHILEMON *(elragadtatva)*.

Oh bazileüs! ...

ANDRONIKOSZ.

Ismersz! ... véd agyadba —:
Javamra munkálj, boldogulsz velem! ...
— Sztefánosról dicsérendőt ne mondj,
Tüntesd hibáit — : nyers, erőszakos,
Magyar urak öcséséhez fordulását
Felróni vétkeül — gondod legyen!
Tőlem ered mi jó, minden gonosz
Nevére szálljon ... Még egyet — titokban! *(Halkan.)*
Az a sötét «virágnedv» elfogyóban,
Keríts belőle, hozd ellenszerét is
S mindenfelett pénzt — — aranyat Philemon!

PHILEMON.

Hivebb leszek uram, mint te magadhoz!

ANDRONIKOSZ.

Most menj s vigyázz ajtó előtt —

(a királyné ajtajára tekint)

tudod!

(Philemon titokzatos mosolylyal, mély hajlongások közt el.)

(Andronikosz a királyné ajtajához lép s háromszor kopogtat, kopogására az ajtó megnyílik, Nissza kilép s sietve Andronikoszhoz megy.)

NISZSZA.

Jön!

ANDRONIKOSZ

(a háttér függönyzetére mutat).

Örködj'!... El!...

(Nissza a háttér függönyzetét szétvonva, el.)

IX. JELENET.

Andronikosz, Mária.

ANDRONIKOSZ

(a kilépő Mária előtt térdre borulva).

Oh istennőm!

MÁRIA

(a térdelő Andronikoszhoz siet).

Gonosz,

Megvárakoztatál!

ANDRONIKOSZ (*hizelgő hódolattal*).

Ah, volna csak

Akaratom — mint vágyam — oly szabad,
Nem mulnék órám, nem pillantatom —
Melyben ne édes, szent neved susognám,
Rabszolga hódolattal, térdemen,
— Én üdvöm, én királynőm, mindenem !

MÁRIA.

Szivem ! . . . ne térden !

ANDRONIKOSZ.

Hagyj itt lábaidnál,

Hadd nézzelek mint kő a csillagot,
S ruhád szegélyét csókommal borítva,
Heverjek mint a féreg itt, előtted,
Hogy eltiporj, vagy éltet adj nekem !

MÁRIA.

Nem a tied-é, mit szerető szívem —
Szülői kényszer — országos csere,
Családttekintetek szeszélyiből
— Miként hajótörött egyetlen kincsét —
Megmenthetett számodra ?

ANDRONIKOSZ.

S az ?

MÁRIA *(átölelve)*.

Szerelmem !

ANDRONIKOSZ.

Mivé is lettem volna nélküle ? ! . . .
 Uralkodócsalád koldusszülötte —
 Jót, rosztat — egymagamtól várhaték ;
 De éltem czélja — lángtekinteted
 Sugárban villámla csak felém — :
 Nevet szerezni, trónt hódítani,
 És megrakodva kincsesel gazdagon,
 Könyörgni szép kezed, szerelmedért ! . . .
 — Győztes csaták nyomán — hír szárnyra vette
 Andronikosz nevét s irigyen hallá
 A bazileüs — dicsőségemet ! . . .
 — Babérövezte fejvel érkezém
 Byzáncz virággal ékes térein
 Fejdelmi palotádba, lépcsőjén —
 Halványan, ködruhában — mint az erdők
 Nymphája Daphne — könnyekkel szemedben —
 Bús cipruságot lengetél felém !
 Lovamról szállni — fölszaladni hozzád —
 Mi volt nekem ? . . . egy pillantás se' tán,
 Csak azt tudám — hogy két kezed kezemben,
 S sötét szemedből egyre hullt a könny ! . . .
 «Tiéd vagyok, te az enyém !» kiáltám —
 E perczen nyílt az ajtó és atyáddal
 Egy büszke férfiú — fejdelmi fennség

Egész valóján — lépe közeledbe!...
 Atyád megszólal: «lányom férje!» — s én
 A palotában riadó zenére
 Hogy elhagyátok — — — sirva leborultam,
 S megcsókolám lábad nyomán a földet!

MÁRIA.

Csitt... csitt!... lezárom lázban égő ajkad,
 Tüzét csókommal csillapítva lágyan!...
 Tiéd vagyok, a mult elkomorít,
 Örülj, ne vess hát — — a tiéd vagyok!

ANDRONIKOSZ.

Enyém?... vajh meddig?... most karom karod-
 Hullámozó kebleden pihen fejem, [ban,
 Búbajos ajkad ajkamon remeg,
 Boldog vagyok mint földön senki más!
 De hirtelen — künn léptek... férjed itt,
 Karába zár, mint én most — tégedet,
 Ölel, csókkal borítva két szemed',
 Tündéri arczod' — égő ajkaid',
 S e földön nálam nincsen nyomorultabb!

MÁRIA.

De csöndesülj!

ANDRONIKOSZ.

Hát még — ha száll az éj
 Titokzatos sötétje — éltet adva

Ezernyi édes vágnak, sejtelemnek, —
 S bolyongok árván hajlós füzek árnyán,
 Szemem tündöklő ablakodra vetve —
 Irigyelvén a rezgő csillagoktól
 Egy téveteg, kis, reszkető sugárt,
 Mely játszva — hófehér kebledre szállhat!
 S midőn epedve lelkem leng körülte —
 Álmodtól esdve porparányi üdvöt —:
 Zaj csillapul kívül — benn dal, zene
 Hattyu gyanánt remegve haldokol,
 Míg elhal végső sóhajlásiban — —
 A láng kialszik ablakodba' — mély csend...

(vad keservvel)

Férjed most tárja karjait eléd,
 S hervadt virágként hullsz ölébe — te!

MÁRIA *(gyöngéden)*.

Andronikosz!

ANDRONIKOSZ.

Szavad szelid vigasz,
 Én kárhozottak kínját szenvedem! *(elfödi arcát)*

MÁRIA *(mosolylyal)*.

S ha én megváltanám a kárhozottat?

ANDRONIKOSZ *(meglepetve)*.

Hogyan?

MÁRIA.

Ha ajtóm — üdvöt zárva el —
Neked tárulna — — senki — senki másnak?

ANDRONIKOSZ *(reménykedve)*.

Urnőm!

MÁRIA *(csábosan)*.

Nos?

ANDRONIKOSZ *(elragadtatva)*.

Boldogság!... oh álom!... álom!
Ébreszsz fel!

MÁRIA *(enyelgőn)*.

Nem!

ANDRONIKOSZ *(karjait kitárva)*.

Remélhetek?...

MÁRIA *(karjaiba hull)*.

Szeretlek!

*(Pár pillanatnyi szünet, majd távoli moraj, közeledő zavart
kiáltások, majd félrevert harangok, jegyverzőrej.)*

MÁRIA *(ijedten felszöki)*.

Halld... halld!... harangok — zaj!

ANDRONIKOSZ.

Valami történt!

X. JELENET.

*Voltak, Philemon, majd Nissza, majd
Ráthold.*

PHILEMON *(kívül).*

Vissza!

HANGOK *(kívül).*

Hol a királyné?

PHILEMON *(kívül),*

Nem szabad

Belépni senkinek.

NISSZA

(a háttéri függönyzet mögül jő).

Felséges asszony!

MÁRIA *(izgatottan).*

Szólj!

NISSZA *(remegve).*

Szörnyű hír

RÁTHOLD

(a hátsó függönyzet mögül berohan).

A felség!... A király! —

(A királynét meglátva, hirtelen elhallgat.)

MÁRIA (*ijedten, Andronikoszhoz.*)

Andronikosz !

ANDRONIKOSZ.

Meghallom végre?! (*feltépi az ajtót — kiszól*) Jójj !

PHILEMON (*kívül*).

Utánam ! Lépjetek be !

SAROLTA

(*eza'att a függöny mögül kilopózva észrevétlen Rátholdhoz ért,
Máriára mutat, felindultan.*)

Ki ez asszony?

RÁTHOLD (*Saroltához, izgatottan*).

István királyunk özvegye talán !

XI. JELENET.

*Voltak, Philemon, majd Szardika, Tettix,
majd Kerechen.*

PHILEMON (*beszaladva*).

Orvtámadás !... Merénylet !...

MÁRIA (*felsikolt*).

Istenem !

SZARDIKA (*futva jő*).

Fegyverre !

TETRIX *(nyomában futva).*
Lázadás!

ANDRONIKOSZ.
Ki kardjainkkal
Védjük királynőnk!
(Mind kardot rántva a királyné körül csoportosulva.)

KERECHEN
(sietve jő s már az ajtóból kiáltja).
Csillapodjatok!
Levágva mind! — megmentve a király!

MÁRIA.
Megmentve?!

SAROLTA *(Rátholdhoz).*
Oh! Hallod?

ANDRONIKOSZ.
Beszélj, mi történt?

KERECHEN *(a királynét üdvözölve).*
Kürtharsogás zajával érkezénk
A győri kapuig, pár pillanatra
— Mig zörgve hullt a külső híd alá —:
Megállapodtunk. — Felséges királyunk
Lovát megsarkantyuzva — hirtelen

Előre vágat s im' — egy átkozott nyíl
 A partfüzes mély sűrűségiből
 Repülve — paripája tűzszemét
 Sietve furja át!... a nemes állat
 Nagyot szökelve — büszke lovasát
 Magával rántja szennyos föld porába!...
 Kővé meredve rémület — iszonytól,
 Alig eszmélheténk — s a bokros árnyból
 Négy fegyveres — mint villám tört — lovától
 Lenyügözött urunkra! — «Rajta! rajta!»
 Lovon, gyalog, ki hogyan érheté
 Rohant királyunk éltét menteni!...
 — Dühödt, szilaj harc zürzavarja támad...
 A gyilkosok közül — bősült tusában
 Utat nyit egyik már-már a királyig,
 Kezében szörnyű bárdja már lesújt —
 — Midőn Karantán herczeg szép leánya
 Fehér lován közéjük ugrat épen,
 S a gyors csapást lovával fogva fel,
 Halálos véstől óvja a királyt!...
 Nem is görbült hajszála jó urunknak,
 Megvédte Isten mindnyájunk javára,
 Ám gyilkos támadói egytől-egyig
 Konczolva, holtan, temetetlenül
 Fetrengenek vadak zsákmányaul!

MÁRIA

(félelemtől dermedten, magába mélyedve).

Oh boszuló, mindenható nagy Isten!

Mi gyorsan büntet sujtoló kezed!

(Kívül közeledő éljenzés, örömszaj.)

KERECHEŇ.

Halljátok?!... jönnek!... lelkesült örömmel

Körébe tódul gyermek — ifju — agg!...

ANDRONIKOSZ *(tüntető örömmel).*

Sokáig éljen a király!

MÁRIA.

Eléje!

(Mind a kijárat felé tódulnak, midőn az ajtó feltárul s belép István, Tamás, Mogyorósi, János s főurak kíséretében.)

XII. JELENET.

*Voltak, István, Tamás, Mogyorósi, János,
Dionizosz, Főurak, Apródok.*ANDRONIKOSZ *(Istvánhoz furakodva).*

Királyom!

MIND *(eléje tódulva.)*

Éljen! Éljen a király!

MÁRIA *(Istvánhoz futva).*

István!

ISTVÁN

(Máriát kitörő örömmel ölelve magához).

Szerelmem! édes Máriám!

MÁRIA.

Oh csakhogy élsz!... csakhogy megtarta Isten!

ISTVÁN *(felindulását leküzdvé).*

Valóban Isten tartta meg!... közelbről

Nem néztem a halál szemébe még!

ANDRONIKOSZ.

Ily vakmerőség!... fegyvert a királyra?

TAMÁS.

Hallatlan országunkban ily eset!

ANDRONIKOSZ.

S a gyilkosok?

ISTVÁN

(erőltetett nyugalommal, mely alól izgalma s vad indulata ki-kitör.)

István öcsém baráti,

Alávaló szennyes rabszolgahad,

Arany előtt hízelve hódolók!...

Avagy találkoznék-e jó vitéz,

Nemes lovag — neve s kardjára büszke,
 Ki leshelyéből orv farkas gyanánt
 Támadja védtelen ellenfelét,
 Urát e földön — a királyt?!... Hogyan?
 Jött-ment vagyok?... nem Árpádvér talán?
 Nem törvény s jog szerint szállott reám
 Atyáim koronája?... s nem ítelt-e
 Isten közöttem és István öcsém közt
 Felém hajtván a győzedelmi pálmát?...
 Az égre!... vérem lángokban lobog!...
 Mit tettem eddig?... gyilkolék?... raboltam?
 Nem! tisztelém a szerzett érdemet,
 Baráti jobbot nyujtva dús, szegénynek
 Száritni vágytam égő könnyeket;
 A perczet — melyben Isten trónusán
 Szent koronája homlokomra száll —
 A drága perczet választá szívem —
 Letépni börtön zárát, rut bilincsét,
 Hogy ünnepeljen bünös-büntelen!
 S im' — átok!... boldogságom hajnalán
 Titokba' — lesből — életemre törnek!...
 Nos hát?... Legyen!... Megfelelek reá!
 Öröm helyett könny égjen a szemekben
 Léptem nyomán — fakadjon vérpatak! —

ANDRONIKOSZ *(tüntető helyesléssel).*

Bölcsen!

MOGYORÓSI.

Helyes !

TAMÁS.

Példát mutass, királyom !

MÁRIA.

Oh nem szivedből tört e zord harag,
E fenséges nap boldogsága oltsa
Szeliden, véred lázongó dühét !

ISTVÁN.

Csak ingerelsz, ha csillapítani vágysz,
Ez óra eldöntötte sorsomat ! —
— Galambnak indulék — sas lesz belőlem !

XIII. JELENET.

*Voltak, Berchtold herczeg, Eleonóra, Bajor
követ, Szász követ, Cseh király követe, Kiséret.*

ISTVÁN.

De im' — magas vendégünk a karantán —
Frigyes császár személye ; büszke, bátor
Lányát öleld szivedre Máriám,
Ha fel nem fogja gyilkosom csapását
Özvegy gyanánt sirathatnál e perczben !

MÁRIA *(karját Eleonóra felé tárva).*

Hálám szeretve vár ölembe !

ELEONÓRA.

Felség!

(*Máriához simul.*)

MÁRIA (*Leonórárt ölelve*).

S megóva Istenem úgy-e? — nem ejtett
A gyilkos fegyver karczólást se' rajtad?

LEONÓRA (*Istvánra pillantva*).

Lovam lett áldozat csupán, királyné,
Míg sértetlen maradtam én — egészen!...

ISTVÁN (*Máriához*).

Vezesd őt termeidbe, asszonyom,
S mit hálánk nyujthat pompa, fény, örömben —
Áraszd reá!

MÁRIA.

Szót fogadok, királyom!

(*Mária, Leonóra, hölgyek el.*)

ISTVÁN (*a bennmaradtakhoz*).

S ti mind országos főurak, dicső
Uralkodók küldötti, hódolattal
Im' légyetek szivemből üdvözölve!
Erős szomszédok országom hatalmát
Növelhetik csak s a szövetkezés
— Rég ohajtott vágy népeink között —
Boldog jövőnek hajnalát derengi.

Üljünk tanácsot, sürgetős az ügy,
Hadd hallják ország nagyjai s a nép
Boldog frigyünket boldogulva áldja !

BERCHTOLD.

Úgy adja Isten !

CSEH KIRÁLY KÖVETE.

Mindannyan kívánjuk !

(István int Andronikosznak, az feltárja a király termének ajtaját, követek s magyar urak mind belépnek, István leghátul marad, Ráthold a háttérben álló Saroltának int, a királyra mutat s el oldalt.)

XIV. JELENET.

István, Sarolta.

SAROLTA *(a király elé áll).*

Királyom !

ISTVÁN *(megnézi).*

Mit kívánsz ? ... Ki vagy ?

SAROLTA *(közeledve).*

Nem ismersz ?

ISTVÁN *(felismeri).*

Sarolta ? !

SAROLTA.

Az !

ISTVÁN *(keserűen)*.

Sarolta!... Chák Sarolta!
Halálos ellenem leánya!

SAROLTA.

Nem,
Az elhagyott, a megvetett Sarolta,
Ki bátyja élteért könyörgni jött!

ISTVÁN *(vádolva)*.

Az áruló Dezsőért?

SAROLTA.

Egykori
Barátodért!... oh szünjön haragod,
Gondolj atyámra, házában mulattál
Ki tudja hányszor!... futkosánk örömmel
Kertünk virágos utjain s enyelgve
Nem szólítál «kis kedvesednek» engem?...
— Emlékezz' — oh emlékezz' búcsuszódra,
«Visszajövök!» susogtad s e gyűrűt
Ujjamra vonva vágdatál tova!

ISTVÁN *(elmélyedve)*.

Emlékezem!

SAROLTA.

S a távolság, idő —
Királyi pompa, hatalom sugára

Feledteté a mult emlékeit?
 Hiszen szerettél és én vártalak,
 Bár elfeledtél, én imádtalak
 S most eltaszítnál irgalom nélkül?
 Szivedre hallgass... bátyám él, szabad!

ISTVÁN.

Sarolta!

SAROLTA.

Így-így!... István hangja ez,
 Benn égiek jósága zengedez,
 Oh adj kegyelmet, adj!

ISTVÁN (*meghatottan*).

Én Istenem!

XV. JELENET.

Voltak, Dionyzosz sietve jő.

DIONYZOSZ.

Felséges, nagy király!

ISTVÁN (*Dionyzoszhoz megy; mohón*).

A gyilkosok?

DIONYZOSZ.

Sűrű bozótba rejtve — rátaláltam

A gyilkosok gaz czinkostársira.
 Kinok között kivallák terveik':
 Elveszteni téged vérök — éltek árán!

ISTVÁN (*Saroltához*).

Hallod? ... oh, hallod?

DIONYZOSZ.

Egyig — ifju István
 Hive, Chák nemzettségből származók!

ISTVÁN (*felindultan*).

Chák nemzettségből?!...

SAROLTA (*rémült kiáltással*).

Nem! Nem!

ISTVÁN (*lázasan*).

Oh te láttad

Mindenható — megindulásomat!
 Leróni multam tartozásait
 Elszánt valék kegyelmet osztani.
 Baráti jobbom már kinyujtva volt —
 S hálátlan ebként marják balkezem'?
 Jaj néktek!... (*Dionyzoszhoz*) Verj bitófát!... függ-
 [jenek!

SAROLTA *(eléje borul).*

Irgalmas Isten! ... bátyámat kiméld, —
Csak őt — csak őt ne —

ISTVÁN *(kitörve).*

Gyilkosok vezérét?

SAROLTA.

Testvéremet, testvéredet!

ISTVÁN *(dühvel Dionyzoszhoz).*

Akasztasd!

SAROLTA

(kétségőoesett kiáltással megragadja).

István!

ISTVÁN *(eltaszítva).*

Királyod! ... Nem ismerlek! ... El! —

(Elrohan.)

SAROLTA *(elhanyatlík).*

Oh védjed elmém' Isten anyja, szent szűz,
Őrizzetek sugáros angyalok! ...

DIONYZOSZ.

Távozz'!

SAROLTA *(remegve).*

... Bátyám! ... De hát atyám, atyám! ...

Nincs földön mentség, égben irgalom!
 Könyörtelen bú, véres fájdalom
 Maradt számomra csak! —

DIONYZOSZ.

Fogadd tanácsom!
 Fordulj kegyes királyi asszonyunkhoz,
 Mit sem tagad meg tőle a király!

SAROLTA *(felugrik)*.

Királyi asszonyunkhoz?!

DIONYZOSZ.

Ő segíthet
 És senki más... Itt lesd meg... Várlak ott künn!
(El.)

SAROLTA *(felkaczag)*.

Királyi assz — —!... *(elborzad)* oh szörnyű vissza-
 Mi gyorsan végzed pusztító műved! [torlás,
(István után néz.)

A porba sujtasz?... ott heversz te már,
 Veled neved, híred — becsületed!...
 Oh lesz idő István, találkozunk még,
 Királynál is hatalmasabb a hit,
 Imám erősebb láncznál, kardvasánál,
 S hű testvér átka — — *(hirtelen elhallgat)* — — oh
 [szivem! Kitéplek

Ha még nevére feldobogni mersz!...

— Jerünk!... nincs többé mit keresnem itt! —

(Körülnéz.)

Eltűnt boldogság sirja — — soh' se látlak!...

(Roskadozó léptekkel, lassan el.)

(Harangszó... A külső termék ajtai felnyílnak, papok hosszú sorban, közben keresztel a színen átvonulnak s az oratoriu-mon át a templomba mennek. Sürgés-forgás. A csarnok lassan urak és apródokkal telik meg.)

XVI. JELENET.

*Dénes, Fulko, Fancsal, Lőrincz, Főurak,
Tettix, Szardika.*

DÉNES (Tettix és Szardikához).

Vezessetek István király elé!

LŐRINCZ.

Királyunkkal kívánunk szólni!

SZARDIKA (a főurak elé állva),

Tanácsot ül —

TETTIX.

Idegen követekkel!

FANCSAL.

A mi tanácsunk többet érne most
Idegenek hízeltetésinél.

(*Tettix és Szardikához.*)

Odább !

SZARDIKA (*hajlongva*).

Futok ... megkisérttem !

FANCSAL.

Szaladj !

(*Tettix, Szardika el.*)

DÉNES (*főurakhoz*).

Csak szóbeszéd lesz !

FULKO (*fontosan*).

Dionyzosz szava !

LŐRINCZ (*szörnyűködve*).

A koronázás napján !

FANCSAL (*tiltakozva*).

Hihetetlen !

DÉNES (*fenyegetőleg*).

Ily érkezdetre véresbb vég jöhet !

XVII. JELENET.

Voltak, Andronikosz, Tettix, Szardika.

ANDRONIKOSZ

(főurakhoz siet, hízelt alázattal).

Örvendve látom országunk diszét
Királyom ajtajánál egybegyülni.
Hű szolgátok parancsotokra vár!

FANCSAL *(főurakkal összesugva).*

Halljátok?!... Ez megadja ám a módját!

FULKO *(főurakhoz).*

Mázos beszéd álnok szívet takar,
Ne higyetek neki!...

ANDRONIKOSZ *(mindenfélé bókolva).*

Megtudhatom — —

DÉNES.

Király urunkkal vágyunk szólni!

LŐRINCZ.

Vezess eléje!

ANDRONIKOSZ *(nagyon nyájasan).*

Föld nem horda még

Irigyeltebb halandót, mint minő
 Hű szolgátok lehetne — hódolattal
 Parancsotok' e perczen teljesítvén !

FULKO (*főurakhoz*).

Halljátok ? !

DÉNES (*meglepetve*).

Lám ! lám !

FANCSAL.

Csavarintja már !

ANDRONIKOSZ (*nagyon nyájasan*).

De — ki felséges, jó urunk, magas
 Színe elé járulni vágy, nevét —
 Kérelme tárgyát — egy napról a másra —
 Közölni tartozik velem. —

FANCSAL (*gúnynyal*).

Mióta ?

ANDRONIKOSZ.

Mióta így királyunk rendelé !

FANCSAL (*ingerülten*).

Görög szokás ez is miként a többi !
 Magyar földön magyar kenyérrel éljen,
 Rosz itt az aér minden idegennek !

ANDRONIKOSZ.

Sajnálatomra — holnap hát urak!
 Ez óra im' — Belos bán s püskökink —
 Mikó, Macarius s Jób főapátnak
 Rendelve! ... itt közelgnek ép'!

(Az utcán harsonák zaja, zeneszó.)

XVIII. JELENET.

Voltak, Belos bán, Mikó, Macarius, Jób, Urak.

FANCSAL *(gúnynyal az érkezők felé).*

A hívek!

BELOS *(megáll).*

Nem is miként ti — árulók!...

DÉNES, FANCSAL, FULKO, LŐRINCZ

(sértődve, egy lépést tesznek Belos felé).

Belos!

BELOS *(nyugodtan).*

Megmondtam! ... Ajtónk nyitva, — a kinek
 Az ifju István kedvesebb —: előre,
 Pozsonyban várja kit mi eldobunk! ...
 De ki marad — meghajtsa derekát,
 Ne oldalogjon czimborálva mással,
 Orvgyilkosok vasát ne élesítse,

De hű maradjon esküjéhez — úgy,
 Mint vér a szívhez, lélek Istenéhez!...
 — Hozzám ki hű!... gaz a bitorhoz el!...
 Megmondtam!... Jaj, ki nem fogadja szóm';
 Egyszer letörtem szarvatok', ha kell
 Országgyűlésbe hívlak majd — Aradra,
 Karom súlyát megérezitek — megint!...

(*Kiséretéhez.*)

Királyom vár — jerünk!...

(*Maradtak felé visszafordul.*)

Én szómnak állok! —

(*El. Andronikosz, Mikó, Macarius. Jób, Urak követik.*)

FULKO (*boszusan*).

Még ő kiáltoz?

DÉNES (*megvetőleg*).

Az aradi hóhér!

FANCSAL.

Ifju István nem így beszélne vélünk! —

FULKO (*Fancsal szavára*).

Jerünk!...

LŐRINCZ (*csillapítva*).

Az érsek úr segítne még tán,
 Lászlót se' türte, sirba vitte átka,
 Istvánt sem áldja meg — hitem reá!

DÉNES *(kapva szarván).*

Bölcsen, az érsek úrhoz!

(Mind indulnak kifelé.)

XIX. JELENET.

Voltak, Bánffy Lukács érsek, Két szerzetes barát.

MIND *(az ajtóban találkoznak vele).*

Szent atyánk!

BÁNFFY LUKÁCS

(halvány, meggörnyedt, rendkívül tiszteletre méltó aggastyán, a két szerzetesre támaszkodva jő. Meglátva a főurakat, visszatántorodik).

Ti is?... ti is?!... Így váltok hűtlenekké

Az egyetlen, a törvényes királyhoz? —

Hová tekintsen megtörött szemem?

Mindenfelé bűn, árulás, hazugság! *(elkeseredve)*

— Oh vedd uram, agg szolgálodat magadhoz!

DÉNES.

Tévedsz uram! ép' hozzád indulánk —:

Könyörgő szóval esdenéd ki Chákok

Iszonytató véres kivégezését!

BÁNFFY LUKÁCS *(földerülve)*.

A hitben igazak — egymásra lelnek!
 — Kerülni vágytam ép' e mái nap
 István úr udvarát, ám láttam ősz
 Chákot féltébolyultan, büszke lánya
 Zokogva roskadt ajtóm küszöbére —:
 S rég érlelt szándokom' — megmásítám!

(Urakhoz.)

Kövessetek!

DÉNES *(Bánffyhoz)*.

Elzárva ajtaja!

BÁNFFY LUKÁCS *(meglepetve)*.

Előttem?

DÉNES.

Csak hívének tárva fel!

BÁNFFY LUKÁCS *(fölegyenesedve)*.

Ország főpapja én — bezuzom azt,
 S oltár elé idézem a bitort!...
 Isten nevében poklokon keresztül!

(Int az urak felé, s indul a király szobájába, honnan e pillanatban jő Mikó, Macarius, Jób, Főpapok.)

XX. JELENET.

Voltak, Mikó a kereszttel, Macarius az evangéliummal, Jób a szentséggel, fényes papi kísérettel a király termeiből, a szentély felé indulnak.

BÁNFFY LUKÁCS *(a főpapok elé állva).*

Megálljatok!... Ki bizta rád Mikó
Országkeresztjét?

MIKÓ.

A ki úr e földön —:

Királyom!

BÁNFFY LUKÁCS.

A bitorló?!... Nem tudod
Hogy engem illet — ország érsekét,
S törvényt, hitet tör más, ki felragadja!

MIKÓ.

Törvény mit a király mond; szent hitem
Lelkemben ég, Istennek számolok csak!

(Főpapokhoz.)

Induljatok! *(Indul a háttérbe.)*

BÁNFFY LUKÁCS *(izgatottan).*

Macarius!

MACARIUS.

Birám —

Úr Jézusom!

JÓB.

Öt áldjuk mindörökké!

(El mind a szentélybe . . . Harangzúgás . . . A szin lassan díszbe öltözött urak és nőkkel telik meg. A hátsó függönyzet szétvonatik. Mindenütt fényes vendégsereg. A karzatokon nők és gyermekek.)

BÁNFFY LUKÁCS

(a főpapok után, kiterjesztett karokkal).

Átkom kövessen — — és előzze meg

Úr zsámolyára röppenő imátok' —

Verdd őket Isten két kezeddél! . . . Ammen!

(Elhanyatlik. Urak felfogják s a fal melletti pamlaghoz vezetik.)

XXI. JELENET.

*Zengő harsonák. A királyi belső termek fel-tárulnak. Üstdobok peregnek. Zene. Apródok a menet élén. Örök, Vitézek, Főurak követik, majd Püspökök, majd Andronikosz, párnán a szent koronával, Belos Szent István kard-jával, Tamás az ország almájával, Kerecsen a szent paláttal, végül István, Mogyorósy, mögötte Berchtold, cseh király követe s a bajor és szász követek, görög urak és apródok. Szemben megjelenik Dionyzosz görög test-
őreivel s elállja az ajtókat.*

MIND *(István beléptére).*

Sokáig éljen a király !

(Főurak kardjaikat csörgetik, örök pajzsukat döngetik, nők kendőiket lobogatják.)

ISTVÁN *(a zaj csillapultával).*

Köszöntlek

Szülőhazám, föld — melyből származám,
 Atyáim földje, dicső Magyarország !
 És üdvözöllek testvérként szeretve
 Én vérem vérei : hatalmasok,
 Dúsak, szegények ; árvák, boldogok —
 Szívben, lélekben egyek — — magyarok !...
 — Tetszett az Úr csodás, szent szándokának
 Dicső elődünk, jó bátyánk — urunkat,
 Lászlót, magához elszólítani !
 Atyáink trónja gazdátlan maradván —
 Megemlékezve nagy kötelmeinkről,
 Nem mulatánk sokáig idegenben —
 Hazánkba tértünk — kis öcsénket Istvánt,
 Ki jogtalan' trónunkra ülni mert —
 Országhatárig üzve — a királyi
 Jogot, hatalmat Isten szent nevében
 Elfoglalók. — Most már — uralkodásunk
 Megkezdve — : emlékezzünk mindazokról
 Kik bujdosásunk szükös napjain
 Velünk megoszták sok keserveink'
 S hívek maradtak jó s balsorsban — egyre !

Hívünk — Tamás — : e percztől nádorunk,
 Kincstartónk légy te mától: Kerechen,
 S te Mogyorósy — : ország kapitánya ! —
 Rád nézve bátyám, trónom támasza,
 Vitéz bánunk Belos — nem jutalom —
 Elismerés gyanánt csak — a «zsupánság»
 Szomszédi részét, a temesi földet
 Szántuk számodra ; szívesen fogadd,
 S maradj trónomhoz hű és engedelmes !

MIND.

Éljen ! Éljen !

ISTVÁN.

Végére hagytuk, ám
 Vonzalmainkban első sorban áll
 Szerette bátyánk', a bazileüs —
 Byzanczi császárt — Manuelt !... Üzelve
 Sorsom kezétől, árva bujdosóként
 Jutottam udvarába ; gyermekének
 Fogadva zárt szívére, hadsereggel
 Szállt síkra jogomat kiküzdeni,
 S mi drágább földi kincsnel, hatalomnál —
 Boldogtalannak nékem — szép hugát,
 Királyném' — Máriámat — hitvesül
 E földön üdvözülni — adta őt,
 S szerelme által áldva boldogultam !
 Országom alsó tartománya hát

Szerém, jó városom Zimonynyal együtt
Uralja mái naptól — Mánuel!t!

(*Bánffy Lukács csoportjában élénk felzudulás.*)

Ki mozdul ott?

DÉNES (*nyomatékkal*).

A nemzet!

ISTVÁN (*ingerülten*).

A király

Parancsol itt!

DÉNES (*előlép*).

S a nemzet ellenáll,

Ha kardja földünk' szent testébe vág,
S vérüncszerezte országunk szivét
— Mint hulladékot — osztja idegennek.
A koronát fosztod meg ékkövéből,
Kettétöröd szent István pallosát,
Megtiprod idvezült atyád porát!

ISTVÁN (*felindultan*).

Zárd ajkaidra jobbágy!... (*Leküzde magát.*) Im'
Aláztaték uralkodó hatalma — [idáig
Lágy, ingatag királyok gyöngeségin!
Urát a jobbágy számadásra vonja,
Szavába vág nyers-tiszteletlenül,
Merev nyakát nem hájtja hódolásra,
Ám gögösen szemébe nézni mēr!

Kit lepne még a gyilkoló merénylet?
 Szentségtelen, gyalázkodó szavak
 Visszhangja zendül trónom csarnokán,
 Fenyvegető szemek viharja mozdul,
 Villámot szórva fölkent homlokomra!
 De esküszöm, kitépem gőgötök
 Sátáni szárnyait s vagy meghajoltok
 Porig borulva egy tekintetemre,
 Vagy számotokra nincs göröngy e földön;
 Atyátok várait lerontatom,
 S a merre országom határa int —
 Hazát keresni fussatok — hazátlan!

DÉNES.

Úgy ég veled!

FANCSAL.

Rabszolgák nem leszünk!

LŐRINCZ.

Lelünk hazát még!

FULKO.

És lelünk — királyt!

ISTVÁN (*bőszülten*).

Leltek halált is — árulók!... Vigyétek

Harckeztyüm' István gyermek-táborába,
Vesszőre várom őt!... El a szememből!

(*Kifelé mutat, Lőrincz, Dénes, Fancsal, Fulko el.*)

(*Orgonaszó. A királyné termei feltáruhnak, hölgyek, apródok
jelennek meg ajtajában.*)

XXII. JELENET.

Voltak, Mária, Leonóra, Hölgyek, Apródok.

ISTVÁN (*a távozók után*).

Kitépve ösvényemről gyom, tövis!

(*A királynő elé megy.*)

Im' rózsá hull ölembe — vigaszul!

(*A jelenlevőkhez.*)

Hódoljatok urak!... jön a királyné,

Királytok üdvé boldogsága — ő!

(*Máriát kézen fogva, körülvezeti.*)

MIND.

Üdv a királynak!... Éljen a királyné!

ISTVÁN.

S most zúgj harangj, riadjon harsona!

Jerünk királyném!... vár a korona!

(*Harsonák zendülnek, harangzúgás, zene. Indulnak a szentélybe. Ezalatt a háttérben széles, nagy ajtó — mely a szentélybe vezet — feltáruhnak, az oltár teljes fénypompában látható lesz, lépcsőin a koronázásra készülő papok és főurakkal, halk zsolozsma a templom mélyében, hárfa és hegedű hangok kíséretében.*)

BÁNFFY LUKÁCS

*(lassankint magához tért s midőn István indul a háttérbe s a
harsonák fölzendülnek, éles, metsző, messzire hallatszó, megrázó
hangon, a hangzavarba kiált).*

István!

MIND *(meglepetve visszafordulnak).*

Ki az?

BÁNFFY LUKÁCS.

István!

MIND.

Ki szólt?

BÁNFFY LUKÁCS *(előlép).*

Im': én!

ISTVÁN

(Bánffy Lukácsot meglátva, nagy örömmel hozzásiet).

Atyám!... leküzdéd haragod? s fejemre —
Menny fénysugárait árasztani jöttél?
Oh most vagyok boldog csak igazán!
Te illesztetd hát főmre koronámat?

BÁNFFY LUKÁCS *(visszaretten).*

Én?

ISTVÁN.

Áldást Máriámra s rám te hintesz?
Oh védje Isten agg óráidat,

Öröm viruljon lépteid nyomán! (*Máridhoz.*)
 Öleld meg őt, öleld meg Máriám,
 Atyám barátja s oktatóm vala!

(*Mária ölelő karokkal közeledik hozzá.*)

BÁNFFY LUKÁCS

(*Mária felé tiltó mozdulattal.*)

Ha oktatód — úgy rosszra oktatálak,
 S pokol tüzében égek érte majd!
 Vagy a legelső szó mit megtanultál
 Nem Isten volt s a második nem a
 Király?... Hogy mersz Istennel harcra kelni?
 Mindenkinek útját kiméri ő,
 Számodra nem ragyog a korona,
 Öcséd, István a törvényes király,
 Te csak bitorló vagy s ha boldogságot —
 Nyugalmat, enyhét, életedbe' vársz —
 S az Égtől esdesz tulvilági üdvöt —:
 Szállj, szállj magadba, fuss e szörnyű helyről,
 Bűnbánva járulj kis öcséd szívéhez,
 Segít az Isten és megáldlak — én!

ISTVÁN

(*ámulását, majd fokozódó felindulását nagy küzdelemmel visszafojtva, nyugodtan, méltósággal.*)

Öcsém ha voln' a törvényes király,
 Elsőnek látnál trónja zsámolyánál!...
 A koronát bátyámtól örököltem,

Magyar szokást, dicső példát követtem —
 — László királyét — áldás szent nevére !
 Nyolczvanöt éve vajh ki kérdezé :
 «Mért bitorolja László koronánkat ?
 Holott Gézának két fisarja él ?»
 Egy hang se' szólt, mert törvény s jog beszélt,
 Vádló szavadra válaszom csak — ez !...
 Isten ítelt, az ország itt velem, *(Körülmutat.)*
 A lázadót lesújtja majd kezem !... *(Int, indulnak.)*

BÁNFFY LUKÁCS *(visszatartva)*.

István !... István !... a kárhozatba futsz !
 Egy szót, egy szót még — oh boldogtalan !
 — Menj utadon, tiltó keresztül én
 Megállítalak, — Istenem sugallta,
 Reája bizlak és sorsodra hát !...
 De egyet mégis engedj aggkoromnak
 Kiesdekelni ... Hallgatod ?

ISTVÁN.

Beszélj !

BÁNFFY LUKÁCS.

Ne lépj haraggal Isten csarnokába,
 Nyomon követ boszúnak véres árnya !
 Első gyermekszavad volt : Istenem !
 Első király' szód légyen : kegyelem !

ISTVÁN.

Nem értelek!

BÁNFFY LUKÁCS.

Királyok szent erénye:
Bocsánat, irgalom, ég s földi béke!
István a bűnösöknek megbocsát,
S szeliden futni hagyja — gyilkosát!

ISTVÁN *(felgyulva)*.

Örült vagy?

BÁNFFY LUKÁCS *(visszalép)*.

István!

ISTVÁN.

Meghallgattalak,
Intésidet lelkembe igtatám,
De vésd te is szivedbe: báb gyanánt
Nem játszik vélem undok lázadó had,
Király vagyok, reszkessen a ki bánt!...

(Kísérethez.)

Előre! *(Indulnak.)*

BÁNFFY LUKÁCS *(kétségbeesetten)*.

Várj, várj!... Átkom ér különben!

ISTVÁN *(türelmét veszítve, vad harag kitöréssel)*.

Hah vakmerő, silány por férge, semmi!

Urad' — királyodat fenyegeted?
 Parányi voltod sértett büszkesége
 Kigyófejét emelve tör reám,
 Sziszegve rut fulánkját mutogatva?!
 Ah — eltiporlak jámborság hazug
 Mezébe öltözött gaz lázadó,
 Orvul leselgő czinkostársaiddal
 S az ég ormára lángbetűkkel irom:
 Igy büntetett egykor — István király!

BÁNFFY LUKÁCS

(megremegve egész testében).

Vigyázz!... fejedre —

ISTVÁN

(mind jobban növekvő hévvel).

Szót sem!... rendelem,
 — Ország főpapja te! — én, a király!...
 Oltárhoz lépj és töltsd be hivatásod':
 Fejemre tedd István szent koronáját!

BÁNFFY LUKÁCS *(iszonyodva).*

Soha!... Soha!...

ISTVÁN.

Parancsolom!

BÁNFFY LUKÁCS.

Soha!

ISTVÁN *(iszonyatos haraggal).*Úgy véredet czudar! *(Kardjához kap.)*MÁRIA *(ijedten eléje áll).*

Kegyes királyom!

BELOS *(Bánffyra mutat).*Hurczoljuk őt az oltárhoz erővel,
És kényszerítsük — —

ISTVÁN

(Mária szavára kissé csillapultan).

Nem! — még azt hihetné,

Szerencse, üdv, királyi hatalom

Kezétől nyerhető csupán!... Tanuld meg,

Ha nem tanított agg korod reá — :

Nem jobbod áld —

(A koronára mutat, mely a szentély oltárára van helyezve.)

— e szent jelvény varázsa

Emel vagy sujt, hatalmat ád — veszen,

S ha ország papja méltatlan reá

Király fejét felékesíteni véle,

Van még erő karomban — megragadni,

S elszánt — merészen tüzni homlokomra!

*(Az oltárhoz rohan, a koronát megragadja s fejére helyezi.)**Riadó dobok s harsonák.)*

MIND *(térdre borulnak).*

Éljen soká!... Üdv a királynak!... Üdv! ..

BÁNFFY LUKÁCS

(végső erejét összeszedve).

István! Megállj!

ISTVÁN

**(koronával fején, az oltár legmagasabb lépcsőjén állva, kormánybotját felragadva, Bánffyra mutat).*

Bilincseket reá!

MIND

(telkesült örömmel István felé).

Sokáig éljen!

BÁNFFY LUKÁCS

(a reárohant testőröktől hirczoltatva).

Átok!... átok!... átok!...

(Főurak hódolva István lábai előtt... Zászlók és hadi jelvények meghajtva... Ünnepi hymnus teljes erővel... a püspökök füstölőkkel István körül... Harangkongás és csöngettyük csilingelése... A függöny lassan le.)

MÁSODIK FELVONÁS.

A király tábora Fehérvár közelében Diós táján. Hátul kisebb-nagyobb sátrakban — a sereg. Elöl a király sátora nyugágygyal, hadi szerelvényekkel. Alkony.

I. JELENET.

Leonóra.

LEONÓRA

(a sátor egy oszlopához dőlve).

Ismeretlen rengetegben
Úttalan bolyongok egyre,
S bár napestig bujdokoljak
Nem talállok ösvényemre! . . .
Merre nézzek? . . . merre térjek? . . .
Nem hull égből egy sugár,
Itt vadak rém-torka ásít,
Ott kigyó sziszegve jár! . . .
— Boldog otthon! . . . Büszke váram! . . .
Mért bocsáttál rejtekedből?
Összetépve röpke szárnyam,
Messze, távol idegenből

Sóhajom száll csak feléd,
 Visszahíva, visszasírva
 Boldogságom — ifjuságom
 Zengő, csengő örömét! . . .
 S mégis . . . hogyha honn lehetnék
 Vig danával ajkamon,
 Deli hősök, úr — leventék,
 Elhagyott barát, rokon,
 Hódolattal ünnepelnék
 Boldog visszatértemet — :
 Visszavágynék, visszajárnék —
 Mint a költöző madár,
 Mint elkárhozott bús árnya,
 Mely nyugtot keresni jár! . . .
 — — Álmomban virágra leltem,
 S hogy szakítani nyult kezem —
 Tüske sebzé ujjamat meg,
 Arczom tépdese vad ág,
 S hogy letépem — : vérvirág! . . .
 Ébren is lelék virágot,
 Földfeletti boldogságot
 Rejt ölében illata,
 Egyre nézem . . . egyre kérem,
 Már-már azt hívém elérem —
 S nem nyilik nekem — soha!
 Tűzhetném szívemre csak!
 S ujjamat sebezze tüske,
 Tépje arczom' durva ág,

Lenne bár szívemnek vére
 A megálmodt vérvirág — :
 Üdvözülve, halk imában
 Szállna lelkem ég ivén —
 Mit susog körülöm erdő,
 Vad madár danája, szellő — —
 Ah, a bűvös, drága szépet,
 Ah, a gyilkos, édes mérget
 A szerelmet — — ismerém! . . .

II. JELENET.

Volt, Berchtold.

BERCHTOLD

(a sátor függönyét fölemelve, belép).

Hej leánykám! . . . szép leánykám!
 Folyton ily busan, merengőn?

LEONÓRA *(apjához siet).*

Jó apám! . . . Hogy áll a harc?

BERCHTOLD

(kardját s pajzsát letéve, sisakját lekapcsolja).

Összeütközés csupán,
 Nagy csaták előfutárja:
 Egy kis lárma, semmi más!
 Itt is elhull . . . ott is elhull

Pár vitéz s a két sereg
 Nappal-éjen, harcra készen —
 Gúnyolódva vet egymásra
 Ijesztő farkasszemet!

LEONÓRA *(érdekkel)*.

És királyunk?

BERCHTOLD *(leül)*.

Nem pihen!

Sasszemét el nem kerüli
 Sem mulasztás, sem vitézség,
 Itt jutalmaz, büntet ott;
 És megosztja harcveszélyét,
 Táborélet szenvedését,
 Közvitézzel, úr-lovaggal
 Jóban-roszban egyaránt!
 — Nem maradtam oldalától —
 S mondhatom: lélekre, szívre —
 Hős, királyi, minden ízig,
 Kit szeretni vagy gyűlölni
 Képes a világ csupán,
 Ám közönnyel elkerülni
 Nem lehet!

LEONÓRA *(örömmel hozzásimulva)*.

Oh jó apám!

BERCHTOLD.

Láttad voln' karddal kezében!
 — Mért is vágytál harcza hát?
 Gyöngé vállad' mért szorítják
 Durva pánczélt kapcsai?
 Ha nem látlak oldalamnál
 Paripád sasszárnyain
 Mint a felhő — szállani?

LEONÓRA (*sóhajjal*).

Ismeretlen érzelemnek
 Kínja bánt!

BERCHTOLD.

Honvágy neve! . . .
 — Légy nyugodt, István királyunk
 Döntő győzelemre készül,
 És mihelyt szétszórja öcsese
 Gyöngé, gyűlevész hadát —:
 Hű barátság emlékével
 Megrakodva gazdagon —
 Visszatérünk, várva-váró
 Bérezövezte várainkba! . . .

LEONÓRA (*ijedten*).

Visszatérünk?

BERCHTOLD.

Ej, talán csak
Nem kívánnál — évről-évre
Idegenben — idegennek
Éldegélni udvarán?

(*Leonóra elfordul.*)

BERCHTOLD.

Elfordulsz? . . . Mi ez? . . . Szemedben
Ismeretlen könny ragyog!
Gyermekem!

LEONÓRA (*mosolyt erőltetve*).

Már vége — vége!

BERCHTOLD.

Nem! . . . felelni tartozol! . . . (*Kézen fogja.*)
Te szerelmes vagy — leány?!

LEONÓRA (*szégyenkezve*).

Édes, kedves, jó apám!

BERCHTOLD (*jóságosan*).

Mondd : nevét!

LEONÓRA (*rémülten*).

Nem! nem!

BERCHTOLD.

Mi ez?

Méltatlan nevünkre tán?

LEONÓRA *(susogva)*.

Méltóbb senkisémet lehet rá! . . .

Én vagyok — ah — én vagyok

Méltatlan reá — csupán! . . .

*(Apját megöleli, felzokog s hirtelen elfut).*BERCHTOLD *(utána siet)*.

Nóra! — lányom! . . . rejtezik! . . .

— Méltatlan reá? Kivel sem

Láttam szóba hosszasabban

— Meghitt módon — elegyedni! . . .

Méltatlan rá? . . . így fölötté

Áll vagyomban, származásban — —

Örültség! . . . Ki volna? . . . *(Hirtelen.)* Isten! . . .

— Oh boldogtalan leány!

Nem lehet más — a király! *(Kivül harsonaszó.)*

III. JELENET.

*Voltak, Andronikosz, Kiséret fegyverzetben,
majd Dionizosz, Tettix, majd Darócz, Pórok,
majd Belos.*

ANDRONIKOSZ.

Üdvözöllek herczegem!

BERCHTOLD *(kezet nyujt)*.

Fáradt vagy jó Andronikosz!

ANDRONIKOSZ *(tüntetőleg)*.

Jó királyomért, ha kell
Éltemet feláldozom!

BERCHTOLD.

Oh tudom! hű és vitéz vagy!

(Hátra megy s elgondolkozva Leonóra után néz.)

DIONYZOSZ

(egy fegyveres csapattal jő, Andronikoszhoz lép).

Falvak félnapjártnyira
Mind kihalva, átkutattunk
Rétet, erdőt, völgyeket — :
Ellen nem mutatkozték!

(Halkan beszél Andronikoszszal.)

BERCHTOLD *(elmélyedve)*.

Oh szegény, szegény leánykám! . . .
Messze távolság, idő —
Még kitephetik szívéből!

ANDRONIKOSZ

(halkan Dionyzoszhoz).

És a partról?

DIONYZOSZ.

Semmi még!

Emberim pihent lovakkal,
 Partfüzesben rejtve várnak;
 Csolnakán — ha Philemonnak
 Zeng byzáczi éneke —:
 Lóra kapnak, itt teremnek,
 S míg egy csillag hull az égről —
 Bizton szólasz is vele!

ANDRONIKOSZ.

Addig is, ha csatarendbe
 Állna sergünk, megjegyezd:
 Riadóm szilaj szavára
 A királytól elszakadva
 Törjetelek felém utat,
 S nem hajolva szóra, jelre —
 — Győzedelmet egymagam
 Vágyom én kivívni csak —
 Mint a szélvész szálljatok
 Merre zászlóm leng — utánam!

DIONYZOSZ.

Úgy lesz, esküszöm reá!

BERCHTOLD (*magában*).

A királylyal még ma szólok —
 S holnap indulunk — haza!

(*Kívül zaj.*)

TETTIX *(jő)*.

Megbocsáss kegyelmes úr,
Egynehány pór a királylyal
Vágyna szólni sürgetőn!

(Darócz, néhány pórral a sátor bejáratánál megjelenik.)

ANDRONIKOSZ *(pórokhoz)*.

Kik vagytok?

DARÓCZ

(pórok biztatására, nagy hajlongással előre jő).

Jámbor földetmivelők!

Közel faluk lakói! *(Hajlong.)*

ANDRONIKOSZ *(Darócz hajlongására)*.

Ej, elég már,

Miért hajlongtok annyira? nem a
Király előtt álltok!

DARÓCZ.

Nem ám,

Tudjuk mi azt; de már ez a szokás!

ANDRONIKOSZ.

Minő szokás?

DARÓCZ.

Magyar szokás uram!

A házőrző ebet, nagy — furcsa módon

Csittitjuk, simogatjuk, ne harapjon,
A gazdával majd csak megegyezünk!

ANDRONIKOSZ (*boszusan*).

Elég! . . . mi bajotok?

DARÓCZ.

Hát megkövetném

Uri személyed: nagy baj az! — mivel
Nekünk a föld — mit művelünk, szülő
Anyánk — ki táplál s hogyha nem terem,
Vagy ég pusztítja el vetéseinket —
Barmunk kipusztul és mi éhezünk!

ANDRONIKOSZ.

Siess! . . . gyorsabban! . . .

(*Belos a háttérben megjelenik.*)

DARÓCZ.

Abban járok épen!

Hát megkövetném: szép termés fogamzott;
Megáldta Isten két kezünk vetését,
S örült — kinek lépésnyi földje volt csak!
De hát könyörgöm — hej! korán örültünk! . . .
Közénk csapott a hét Isten nyila
Harcz képiben, a drága — drága élet
Gázolva, elpusztítva! . . . s hogyha már
Tulajdon vérünk lopna, gyujtogatna —

Még hát csak elnyelnénk, de a mikor
 Külső országok orcátlan szemetje,
 Kiseprüzött haramia hadak,
 Holmi görög ebfajzat, Kristusa
 Ne légyen a zshivány, gaz csöcseléknek — —

ANDRONIKOSZ *(felháborodva)*.

Így mersz beszélni?

DARÓCZ.

Igazat beszélek!

ANDRONIKOSZ.

No hát oly igazán mondom tenéked
 Lakolni fogsz e rút gyalázkodásért!
 Ragadjátok meg! . . . korbácsot neki!

(Testőrök megragadják.)

DARÓCZ.

Uram! nagy jó uram!

ANDRONIKOSZ *(dühvel)*.

A véröket!

Ne térjen egy sem épkezláb haza!

BELOS *(előlép)*.

Megálljatok!

IV. JELENET.

Voltak, Belos, Kiséret.

ANDRONIKOSZ *(ingerülten megfordul).*

Ki mer szavamba vágni?

BELOS.

Urad e földön, a vezér!

ANDRONIKOSZ.

Uram'

Királyomat szolgálom én csupán.

(Darócra mutat.)

Ragadjátok meg!

BELOS.

Az mozduljon itt

Ki Istenéhez visszatérni vágy! *(Szünet.)* Görög

Vitézeid a harci fegyelem

Lánczát, a merre szem tekint, ugyancsak

Szaggatva tépik; lopnak, gyujtogatnak,

Sanyargatván a békés közlakókat!

(Görög harczosokhoz.)

Ha még csak egyszer — ragadós kezekkel

Rabolva zsákmányoltok — — Istenemre!

Kard nélkül, orrotok levágva üzlek

Völgyön, hegyen, hazátokig — — ti gyávák!

ANDRONIKOSZ (*magánkivül*).

Véreddel mosd e sértést — — (*Kardot ránt.*)

BELOS.

Vakmerő! (*Kardot ránt.*)

BERCHTOLD (*békítve*).

Urak! . . . Urak!

V. JELENET.

*Voltak, István, Tamás, Kerechen, János,
Mogyorósy.*

ISTVÁN

(*a vívókat látva, haraggal*).

Andronikosz! . . . Belos!

Le kardotokkal! . . . válaszszátok el!

(*Elválasztják őket.*)

ANDRONIKOSZ (*mohó sietséggel*).

Uram, király! nevünkön folt esett!

A halhatatlan császár híveit

Rablóknak, gyilkosoknak czimezé —

ISTVÁN.

Mért nem jelentéd? Én ítélek itt!

De kardodat vezérre? . . . El szememből!

ANDRONIKOSZ *(zavartan).*

Ha sergemet rablóknak, gyilkosoknak —

ISTVÁN.

Igaztalan nem volt Belos soha!
 Vagy azt hiszed, mióta harcban állunk
 — Iszonytató pusztitástok nyomán —
 Nem kél a nép sanyargatott nyögése?
 Mért tódul ellen táborába pór
 Örömmel rántva fegyvert — ellenem?
 Mert emberséges had fegyelme óvja
 Mindenfelől mindenkinek magáét!
 Nem tűröm többé! . . . váljunk hogyha tetszik,
 Vonuljatok békességgel Byzánczba,
 De mig e tábor zár ölébe s éltet
 Halált király nevem földöz, aczél
 Fegyelmem vesszejével porba sujt —
 Ha szüzi zászlóm' sárral megdobálod!
 Odább vonuljatok! . . . zaj csillapuljon!

(Jánoshoz.)

Kisérd a táborszélig János, őket,

(Pórokhoz.)

Sérelmetek megorvosoltatom! *(János, pórok el.)*
 Belos! velem jösz! . . . *(Berchtoldhoz.)* Herczegem!
 Királyném asztala terítve vár! [kövess!
 Utánam hiveim!

(El. Belos, Berchtold, Mogyorósy, Tamás, Kerechen követik.)

VI. JELENET.

Andronikosz, Dionyzosz, majd Szardika.

ANDRONIKOSZ (*dühkitöréssel*).

Megérdemeltem! . . . oh! . . . megérdemeltem!

DIONYZOSZ.

Ébren vagyok? . . . hozzád beszéltek így?

ANDRONIKOSZ.

Megemleget! . . . vérkönnyeket sír érte!

DIONYZOSZ.

Igaz görög nem tűri ezt boszútlan'!

ANDRONIKOSZ

(*szemeit mereven egy pontra szegezve*).

Csitt . . . csitt! . . . nyomon vagyok már! . . . tűz-

E lassan szálló éj titkába mélyed, [szemem

Felköltve átkát, szörnyű rémeit,

S oly hálót fon nyakad köré — —

SZARDIKA (*sietve jó*).

Uram!

Kegyelmes úr!

ANDRONIKOSZ (*felriadva*).

Szólj!

SZARDIKA.

Philemon!

ANDRONIKOSZ (*felkiált*).

Ide! (*Szardika el.*)

(*Dionyzoszhoz.*)

Vonulj sátradba! . . . minden embered
Karddal kezében térjen nyugovóra!

DIONIZOSZ.

Karddal s boszúval! . . . örködöm! parancsolj!

(*El.*)

ANDRONIKOSZ

(*lázás izgatottságban a háttérbe siet, honnan Philemont várja.*)

Oh hír! . . . kockádon multam és jövőm!
Nyerőre fordulj — nyerve mindenem!

VII. JELENET.

Voltak, Philemon.

PHILEMON (*sietve jő*).

Szívből köszöntlek!

ANDRONIKOSZ

(kézen ragadva előre hozza).

Philemon ! . . . barátom !

Jó hirt hozál ? . . . vagy rosszat-é ? . . . beszélj már,
Mért állasz ilyen szótlanul ?

PHILEMON.

Csodálom

Kegyes uram felindulásodat !
Arczod kikelt színéből, láng czikázik
Tekintettedben — —

ANDRONIKOSZ.

Később ! . . . mit hozál ?
Kegyelmet-é, vagy biztatást csupán ?

PHILEMON.

Hozott e már számodra Philemon
Kegyelmen kívül — egyebet ?

ANDRONIKOSZ (türelmetlenül).

Te kínzasz !

PHILEMON.

Üdvözetet küld a bazileüs, —
Hajóm arany nyál tömve — sülyedésig ! —
Kérésedet megadja ; Zimony és
Szerém vezére vagy e pillanattól,

Szavam hites bizonylataul im'
Hozom gyűrűjét — (*Gyűrűt nyújt át.*)

ANDRONIKOSZ

(*szülej örömbé törve ki.*)

Isten! . . . Isten! . . . Isten! . . .
Boszú hatalmas, véres Istene!

PHILEMON (*folytatva.*)

— Hozzá csatolva pár sor iratát,
Fontos lehet, tulajdon kézírása! (*Pergament nyújt.*)

ANDRONIKOSZ (*izgatottan.*)

Add, add! — (*Szinte kitépve Philemon kezéből, olvas.*)

«Légy rajta jó öcsém, hogy sergeinket
István kezéből elvonjuk hamar!
Trónhoz segítők, a mienk Szerém,
Most boldoguljon egymagán, ha tud.
Alkalmas órán induljon hadunk,
Zimony faláig megse' állj, vonulj be,
S igazgasd bölcsen újabb tartományunk'!»

(*A pergament ajkaihoz szorítva.*)

Oh nagy bazileüszt! . . .

(*Kitörő hérvél kifelé fenyegetve.*)

Kezembe' vagy! . . .

PHILEMON (*jelentős mosolylyal.*)

— Jó hirt hozék hát?!

ANDRONIKOSZ (*gondolataiba merülve*).

... Így ... így! ... Egy csapással!
Kiszaggatom szivét! ... mit építettem
Trónját — ledöntöm s gyötrő kínhalálba
Fullasztva életét ... elpusztítom! ...

PHILEMON (*bizalmasan*).

Ha tetszenék ... ama sötét virágnev ...
— El nem feledtem! ... elhoztam ... Ime!

(*Kis üvegesét nyújt.*)

ANDRONIKOSZ (*átveszi*).

Aranyba öltöztetlek! ... köszönöm! ...
Ez éjszakán ... ez éjszakán Philemon! ...

PHILEMON.

Parancsolj, mit tegyek?

ANDRONIKOSZ.

Naszádjaid
Bármely időben indulásra készen?

PHILEMON.

Csak intésedre vár!

ANDRONIKOSZ.

Jer, megbeszéljük!
Addig kerülj királynénk sátoráig,

Beszélnem kell — ez este asszonyunkkal,
A mielőtt nyugodni térne még!
Tudasd Nisszával ezt!

PHILEMON.

Futok! (*El.*)

ANDRONIKOSZ (*diadalmasan felkiált*).

Kezemben! . . .

— Elrablád Máriámat — — véredet!
Megölted boldogságom' — éltedet!
Gyaláztad nemzetem', kigúnyolál — :
Véred nem mossza ezt tisztára mind —
Lelked kívánom összetépni én,
Fürösztve becsstelenség szénysarában,
Nevedre sütni a gyalázatot! . . .
Óráam ütött! . . . Ez éj enyém! . . . S te István
Itt vagy kezemben — menthetetlenül! — (*El.*)

VIII. JELENET.

*Mária, István, Berchtold, Leonóra, Belos,
Tamás, Kerechen, Mogyorósy.*

ISTVÁN (*Berchtolddal*).

S már holnap herczeg? . . . Édes Máriám,
Szeretetünknek adj hangot te is,
— A herczeg s szép leánya menni vágynak!

MÁRIA.

Nem ismerik még ünnepélyeink',
Görög hazánk bűbajos énekít,
S a bűvösen regélő histriókat! . . .
Ha majd lecsöndesül harczok viszálya
S örökre nyílnak fényes termeink —
Tudom, nem szállnak ily gyorsan tova!

ISTVÁN.

Néhány nap . . . Egy hetet még!

BERCHTOLD (*szabadkozva*).

Jó uram!

ISTVÁN (*Leonórához*).

Herczegnő!

LEONÓRA

(*szemeit Istvánra vetve*).

Oh, ha rajtam állana —

ISTVÁN (*mosolylyal*).

Nos? . . . nos? . . .

LEONÓRA.

Nem távoznánk innen soha!

BERCHTOLD.

Leányom! ej —

MÁRIA (*megöleli*).

Oh kedves gyermekem !

ISTVÁN (*Berchtoldhoz*).

Ez éjszakát aludd uram reá még,
Beszélünk róla — holnap ! —

BERCHTOLD (*meghajol*).

Mint kívánod !

(*Kivül többszörös harsonaszó, mely magyaros melódiába csap
át, a takarodót jelezve.*)

IX. JELENET.

Voltak, János.

JÁNOS (*Istvánhoz*).

Nyugvóra zeng a kürt, felséges úr,
Parancsot adj az éber őrszemeknek !

ISTVÁN.

Veled megyünk, ez éjjel támadást
Remélek, orvul meg ne lepjenek !

(*Máriához.*)

Pihenj szeliden édes Máriám,
Szemed lezárni hon leszek megint !

MÁRIA *(dtölelve, hízeltgön)*.

Soká ne késs'! — megöl a nyugtalanság,
Ha pillanatra hagysz is el!

ISTVÁN.

Magad

Kivántál osztakozni gondjaimban,
Rózsás kis ajkad mért nyil' hát panaszra?

MÁRIA.

Ily késő órán még nem távozá!

ISTVÁN.

Jó hadvezér két szemmel száz helyett lát,
S ezer szem is kevés voln' látni mindent! . . .
Isten megóv, nyugodt légy! . . . Herczegem,
Herczegnő, csöndes álmokat! . . . Belos,
Kerülj itt balra, hiveimmal én
Jobbról tekintem alvó sergemet,
Az örtüzek körül találkozunk!

(Mind, Mária kivételével el. Mária a sátor függönyéig kíséri a királyt, ott pár pillanatra megáll. A takaródó lassan elhangzik. Mária előre jő. Apród a sátor függönyeit összevonja, egy másik apród aranytálczán kancsót és serleget hoz, a király esteli italát s el.)

X. JELENET.

Mária, Nissza, majd Andronikosz.

NISSZA (*Máriához siet*).

Felséges asszonyom!

MÁRIA.

Te Nissza?

NISSZA (*sugva*).

Jó!

MÁRIA (*megrezzen*).

Andronikosz? . . . Lehetlen! . . . a király
E pillanatban visszatér!

NISSZA.

Sietve

Kér — fontos ügyben — : hallgatnád meg őt!

MÁRIA (*némi meggondolás után*).

Jöjjön! — örködjetek!

NISSZA.

Éltemmel úrnőm!

(*Indul a háttérbe.*)

MÁRIA *(nyugtalanul).*

Ily hirtelen? . . . Mi hozza őt?

NISSZA

(a sátor egy oldalfüggönyét félrevonva).

Jöhetsz! *(El.)*

ANDRONIKOSZ

(sietve jő, Mária előtt mélyen meghajol).

Felséges asszonyom!

MÁRIA

(Andronikosz komor tekintetétől visszariadva).

Szivem! mi bánt?

Mély bánat arczodon, szemedbe' köny!

ANDRONIKOSZ.

Bucsúzni jöttem!

MÁRIA *(ijedten).*

Isten!

ANDRONIKOSZ.

Távozom!

MÁRIA.

Pár napra nemde — csak?

ANDRONIKOSZ.

Nem — nem! — örökre!

MÁRIA (*Andronikoszhoz siet*).

Andronikosz! te boldogságom, üdvöm!
Tréfálsz ... lehetlen az! ... Nem, nem bocsátlak,
Bilincs gyanánt ölelnék karjaim
S nincs oly erő, mely keblemről letépjen!

ANDRONIKOSZ (*megindulással*).

Hódolva csókolom kegyes kezed',
Imám megáldja minden léptedet,
Emléked' őrzöm tisztán és hiven,
Mint tenger gyöngyét zárja el szívem! — (*Indul.*)
— Bocsáss! ... oh szörnyű kín! ... Megyek,
Hisz látod siró gyermekké leszek! ... [megyek!
(*Zokogva térdre hull.*)

MÁRIA.

Eszmélj az égre! ... szólj, ily hirtelen
Mi szülheté szörnyű határozatod'?

ANDRONIKOSZ.

Nem szólhatok!

MÁRIA.

Szerelmünk szent nevében —

ANDRONIKOSZ.

Válnunk kell Máriám, sorsvégzet ez !
Ne kérdd okát !

MÁRIA.

Parancsolom !

ANDRONIKOSZ (*megadással*).

Királyném !

MÁRIA.

Bántottak ? . . . Sérelem talán ?

ANDRONIKOSZ (*panaszos sóhajjal*).

Az, az !

MÁRIA (*felgyúlva*).

Nevét az átkozottnak !

ANDRONIKOSZ (*szabadkozva*).

Asszonyom !

MÁRIA.

Nevét ! hadd sujtsa büntető kezem !

ANDRONIKOSZ.

Nem ér hozzája büntetés, királyném,
Sérthetlen ő, s neked urad, királyod !

MÁRIA (*rémülten*).

Uram ?

ANDRONIKOSZ.

Mert egy-egy szilajabb vitézem —
 Zsákmányra vágyva — nem kimélte másét,
 Sergem' rablók hadának czímezé,
 S arczomba vágta udvarunk előtt :
 Térjek hazámba — haladéktalan'!

MÁRIA.

Szörnyű!

ANDRONIKOSZ.

A trónt számára megszereztem,
 Most már Isten hírével — el, haza!
 — És én megyek, megyek ez éj lefolytán!

MÁRIA.

Maradj! . . . csak holnapig . . . egy kurta hétig,
 Uram elé borulok esdekelve
 S meglágyítom —

ANDRONIKOSZ.

Fejed' alázva hajtnád
 Előtte? . . . és miattam? . . . Sujtson inkább
 Villám karával ég ítélete,
 Mintsem — megbántva — átkozott körében —
 Egy órát élni kényszerüljek! . . . oh —
 Hirem, nevem, becsületem kívánja!
 Hajnalra kelve — nem találnek itt!

MÁRIA (*zokogva*).

Oh jaj! — mi lesz belőlem — így, magamban?!

ANDRONIKOSZ (*gúnyosan*).

Boldog királyné, boldog feleség! . . .

Ma megsiratsz, holnapra elfeledsz,

S egy hétre már kaczagsz emlékemem!

MÁRIA.

Van lelked arczul verni — ily beszéddel,

Midőn szivem szakad utánad — — ah!

(*Zokogva nyugággyra borul.*)

ANDRONIKOSZ

(*hozzálép, susogva föléje hajol.*)

Szeretsz, nagyon szeretsz hát Máriám?

MÁRIA (*zokogva*).

Elkárhozom miattad!

ANDRONIKOSZ (*susogva*).

Jer velem hát!

MÁRIA (*föltekint*).

Veled?

ANDRONIKOSZ.

Elviszlek boldogabb hazába,

Édes szerelmünk rejtett otthonába,

Jer, jer!

MÁRIA.

Andronikosz !

ANDRONIKOSZ.

Figyelj reám !

Kegyével halmozott a bazileüs,
 Szerém kormányzatát kezemre bízta,
 Szavamra mozdul fegyver, hadsereg,
 Zimony várában székhelyem . . . jutalmul
 S jövő reményeül küldé — e gyűrűt !

MÁRIA.

Elámulok . . .

ANDRONIKOSZ *(a pergament mutatva).*

Im' olvasd: «sergeinket

István kezéből elvonjuk . . . vezesd . . .
 . . . Most boldoguljon egymagán ha tud — »
 S hogy nélkülem nem boldogul — hitet rá ! . . .
 — Mi vár reád itt ? . . . bujdosás, nyomor,
 Vagy a mi még kínosbb: börtön . . . halál ! . . .

MÁRIA *(elborzadva).*

Irtóztató ! . . . *(Kezeit tördelve.)* Tanácsot ! . . . mit
 [tegyek ?

ANDRONIKOSZ *(sürgetőn).*

Szerelmünk hív gyönyörtől reszketőn,
 Zavartalan, boldog magányba — jer !

Őrizni foglak szellő lebbenéstől,
Elrejtve élünk, távol kémszemektől
Zimonyvár fényborította csarnokában! . . .

(Csábos, érzéki suttogással.)

. . . Repkényborította rózsza, cyprus ág
Hajol be lágyan minden ablakán,
Selyem borítja izmos, vén falát,
Királyi kárpit őrzi padlatát.
Ölét kínálja — mámort hintve szét —
Megittasítva lelket és szívet —
Liljom kehelyből, rózsalevelekből,
Vénus hajából vetve — nyughelyem,
— Oh jer velem én istennőm, királyném,
Gyönyörre hív kéj . . . mámor . . . szerelem!

MÁRIA (küzdve).

Megőrülök!

ANDRONIKOSZ (kifelé mutat).

Künn . . . parton vár hajóm,
S az éji támadás leplébe' gyorsan —
Üzött galambpárként futunk — tova!

MÁRIA.

Nincs . . . nincs erőm! . . .

ANDRONIKOSZ (csalódva).

Úgy ég veled! — (Indul.)

MÁRIA *(kétségbeesve)*.

Megállj!

ANDRONIKOSZ

(a sátor függönyét emelve).

Örökre!

MÁRIA

(erejét összeszedve, fölemelkedik).

Várj!

ANDRONIKOSZ

(visszafordul, egyik kezével a függöny bojtját tartva).

Eljössz?... Szeretsz!...

(Kis szünet... Andronikosz elbocsátja a függönyt s egy lépést tesz Mária felé, kitérve karjait.)

MÁRIA *(karjaiba fut)*.

Megyek!...

(Andronikosz Máriát magához öelve, mindketten gyorsan el.)

(Nagy szünet.)

XI. JELENET.

Philemon.

(Philemon óvatosan jó, kémlelődvé körülnéz, övéből kis üvegsét vesz elő, tartalmát a király italába önti, s gyorsan el.)

XII. JELENET.

István, Tamás, Kerechen, Mogyorósy, János.

TAMÁS *(folytatva)*,

... Boszút lihegve most — a Chák urak
Felülteték nagy nemzetségöket,
S a felkötött gaz lázadók nevével
Lázítanak a szomszédos megyékben!

KERECHEN.

Ne késlekedjünk, támadjunk királyom,
Haduk szemlátva nő, ma még birunk
Velök!

ISTVÁN *(gondolkozva)*.

Megfontolom! . . . Jó éjszakát! . . .

TAMÁS.

Az Isten óvjon bajtól jó királyom!

(János kivételével mind el.)

ISTVÁN *(Jánoshoz)*.

Hogy áll időnk?

JÁNOS.

Éjfélre jár uram!

ISTVÁN.

Pihenj te is le, rád fér jó fiu!

JÁNOS.

Sátrad tövében fekhelyem, ha szólsz,
Meghallom! . . . Csöndes éjszakát királyom! *(El.)*

ISTVÁN

(köpenyét ledobva, félre vonja a benyíló függőnyét).

Alszik . . . Jó angyalok örködjenek
Fölötted édes Máriám! — E csókom —
Virágot hintsen csöndes álmaidra!

(Csókot int kezével, a függőnyt lebocsátja s előre jő.)

Oly fullasztó a lég itt! —

*(A sátor előterében egy függőnyt fölemel. Látszik a csillagos
ég . . . Holdfény beragyogja a táborn, távol a nagy tó vize fel-
csillámlík.)*

— Csöndes éj!

Álom nyugalma merre lát szemem,
S reggel — — talán már vérpatak zuhog,
Halál és pusztulás völgyön, hegyen! . . .

(Hirtelen.)

— Valaki mozdul ott az árnyban! . . . Hé,
Ki az? . . . ki jár ott? . . .

XIII. JELENET.

Volt, Leonóra.

LEONÓRA

(kívül a sátornyíláshoz közeledve).

Én királyom!

ISTVÁN *(meglepve)*.

Ah

Herczegnő! . . . éjjel — s egyedül?

LEONÓRA.

Szememre

Jótevény álom nem kerül! . . .

(Kívülről, a sátor oszlopához támaszkodva.)

ISTVÁN.

Miként

Enyémre sem!

LEONÓRA *(örömmel)*.

Boldog vagyok!

ISTVÁN.

Miért?

LEONÓRA *(melegen)*.

Hisz látom s hallhatom felségedet!

ISTVÁN.

Megszégyenít herczegnő!

LEONÓRA.

Sokszor, úgy

Elnézem arcját és olvasni vágyom

Fejedelmi homloka redőiben! (*Sóhajtván.*)
 Ha meglophatnám egyszer — gondolatját!

ISTVÁN.

Uralkodás siralmas gondjai!

LEONÓRA.

És semmi más? . . . (*Zavartan.*) — bocsánat!

ISTVÁN.

Semmi más!

LEONÓRA.

Egy édes dal — — szerelmi vágy — — soha?

ISTVÁN.

Soha!

LEONÓRA (*bámulva*).

Soha?

ISTVÁN.

Vétkeznék Máriám,
 Királyném ellen!

LEONÓRA (*megütődve*).

Hát szeretni vétek?

ISTVÁN.

Sohasem az — leánynak és legénynek.
 De mást szeretni férjnek, feleségnek —

Halálos bűn, ocsmány esküttörés! . . .

— Gyötrő pokolláng rája büntetés! . . .

LEONÓRA *(kis vártatva)*.

Küzdöttem . . . mit tehettem? . . . Isten adta,

— Sokszor keservesen sirok miatta!

ISTVÁN *(érdekkel)*.

Hogyan?

LEONÓRA *(körülnéz)*.

Ki sem lát . . . itt ég ajkamon —

Uram, királyomnak — bevallhatom! . . .

— Szeretek!

ISTVÁN *(meglepetve)*.

Ah!

LEONÓRA.

Szeretek . . . és hiába'!

Nyomában járok — — s arczom megse' látja!

ISTVÁN *(mosolylyal)*.

Ha megsughatná énnekem nevét —

Majd nem kerülné el — tekintetét! . . .

LEONÓRA *(esdekelve)*.

Találja ki!

ISTVÁN.

Udvarbeli?

LEONÓRA.

Az, az.

ISTVÁN (*gondolkozva*).

A nádor? . . . Kerechen? . . . vagy Andronikosz?

LEONÓRA (*fejét rázva*).

Egyik sem.

ISTVÁN (*enyhelegve*).

János, apródom talán?

LEONÓRA.

Feljebb!

ISTVÁN.

A bán, — Belos bán?

LEONÓRA.

Magasabbra!

ISTVÁN (*Leonórára tekintve*).

Magasbbbra? . . . Oh! . . . Herczegnő!

LEONÓRA (*hirtelen szavába vág*).

Oh ne — ne! . . .

Megölne szégyenem! . . . de mondja néki —

Emlékezzék szavamra! . . . úgy-e érti?!

— Harczok viszályiból ha futni vágya

Csöndes, nyugalmas boldogság karába — —

— Mert itt, e földön — oh! megismerém!
 Vér — vér fakad mezőkön, bércz kövén! . . .
 — Ha rázudul a sors szilaj haragja,
 Testvér, rokon, barát magára hagyja —:
 Eszébe jusson én szegény nevem,
 S e gyermekes — de tiszta szerelem!
 — Karantán földön büszke váram áll,
 Utat szivemhez bármikor talál,
 És várom szívszakadva nappal, éjjel,
 Pokoli kinnal . . . földöntúli kéjjel! . . .

*(István szemébe nézve, megragadja kezét, hosszasan ajkaihoz
 szorítja s elfut.)*

ISTVÁN

(zavartan, meghatva néz utána).

Lenóra! . . . Herczegnő! . . . Szegény leány! . . .
 — Szivem szeretni egyet tud csupán! —

XIV. JELENET.

István, Belos.

BELOS *(élénken a színre siet).*

Fenn vagy királyom?

ISTVÁN.

Jőjj Belos! — Mi hír?

BELOS *(hevülten).*

Gyanus jelek királyom! . . . Soh' se' biztam
 — Tudod — görögben . . . Most se' bizom én!
 Elvállva tőled — jó nagyot kerülve
 Görög sátrak felé lopózkodám.
 Mindenfelől csönd . . . itt-ott, a homályban
 Prédát leső hiúzok módjaként
 Lapultak össze, tűz körül pedig —
 Ki fegyverét, ki köntösét raká
 Halomba! . . . készülődnek! . . . rossz jel ez! —
 — Hátvédnek engem állíts, törjenek
 Első rohamban össze, mitse' vesztünk! . . .
 — Közéjük léptem észrevétlenül — —
(Szétnéz.)
 — Engedj királyom innom egy ital bort!

ISTVÁN

(az asztalon álló kancsóra mutat).

Előtted áll. Szolgálg bátyám magadnak.

BELOS

(a kancsóból tölt a pohárba s iszik).

— — Közéjük léptem észrevétlenül
 S beszélgetésöket — kihallgatám!
 — Szökést terveznek a czudar gazok,
 Szökést a harcz előtt — alávalók! . . .
 Hogy földerítsem a titok homályát —
 Andronikoszra gondolék legott

S a mint sátrának függönyéhez érek — —
 — — — Mi ez? . . . mit ittam én?

ISTVÁN.

Bort drága bátya,
 Tulajdon esti italom!

BELOS.

Ugyan
 Bolondos egy bor!

ISTVÁN.

Bátyám!

BELOS (*megrázkodik*).

Mérgezés!
 Görög kéz műve, — teneked keverték,
 Végem van!

ISTVÁN.

Irgalom nagy Istene! (*Kiszól.*)
 János! — fiam! — Hej, költsed orvosom'!
 (*Kívül: fegyverzörej, távoli harsonák.*)

XV. JELENET.

Voltak, Mogyorósy, majd Kerechen.

MOGYORÓSY (*élénk sietésben*).

Uram, király! az ellen támad!

ISTVÁN.

Fel! fel! —

Fuvassatok! . . . Fegyverre! . . . Lovamat!

BELOS

(remegve, nagy erőlködéssel emelkedve).

Kardot kezembe! . . . kardomat! . . . Ide!

(Kívül riadó. A sátor függönye szétvonva. Mindenfelől gyülekező csapatok.)

KERECHEŒ (befut).

Derék hadával tör reánk az ellen!

Fegyverre!

ISTVÁN *(Belost feltartva).*

Bátyám! . . . bátyám!

BELOS *(levegő után kapkodva).*

Rajta! rajta!

XVI. JELENET.

*Voltak, Andronikosz, Dionyzosz, Philemon,
Görög csapat, majd János, majd Berchtold,
Leonóra.*

ANDRONIKOSZ

(vont karddal fegyverzetben).

Fegyverre!

BELOS (*Andronikoszra mutat*).

Itt az ellen — itt! . . . Királyom,
Ezt győzd le! . . . átkozott! . . . megmérgezzél!

(*Istvánhoz*.)

Őrizkedj' a görögtől! . . . Rajta! . . . győzz!
Előre! (*A földre esik*.)

MIND.

Szörnyűség! . . . ki tette ezt?

ISTVÁN (*Andronikoszhoz*).

Felelni fogsz ez aljas gyilkolásért,
S úgy áldjon Isten, mint boszut veszek!

(*Belosra borul*.)

Oh bátya, ébredj! . . . harsonák riadnak,
Vezértelen hadam neved' kiáltja —
Fel! . . . fel! . . . ne hagyj ily mostohán magamra!
Egy szót — egy intést! Bucsucsózkod áldón
Lehelje hősi lelked — ajkaimra!
Isten nevére bátya! — szólj!

(*Belos végső erőfeszítéssel fölemelkedik, Istvánt megcsókolja, kapkodva kardját keresi, megtalálja s Istvánnak nyújtja, visszahanyatlik, meghal*.)

ISTVÁN (*kitörő fájdalommal*).

Belos! Belos! . . . országom kardja tört el,
Ledőlt hatalmam, trónom oszlopa! (*Reáborul*.)

(*Kívül harsonák*.)

JÁNOS

(csapattal a színre siet).

Támadnak! —

ISTVÁN

(felugrik, Belos kardját felragadja).

Rajta! kardra mind velem,
Isten s Belos harczolnak részemen!
Előre!

(Indul, Berchtold és Leonóra oldalt megjelenve Istvánhoz csatlakoznak. Riadó harsonák. Csatazaj. Mind követik. Függöny gyorsan le.)

II. SZÍN.

(Diós, Fehérvár közelében . . . Hátul dombos láthatár. Elöl Chák Elek oszlopos udvarháza, az udvarról néhány lépcső vezet a házat környező folyosóra. A szín közepén terebélyes tölgy, alatta pad. Magas kőfal, hatalmas kapuboltozattal.)

I. JELENET.

Sarolta, Gregorius atya, a tölgyfa alatt ülnek.

GREGORIUS *(folytatva)*.

Világ öröme, lány gyönyörűsége
Meg nem zavarja ájtatos imádat?

SAROLTA.

Lemondtam a világ örömeiről,
Gyönyört csupán a lelki béke adhat,
Imámban Istenemmel szólok én!

GREGORIUS.

Nem lázad-é akaratodra majd
Ifjui véred lángolása — mond

SAROLTA.

Mi bennem földi — zord sányargatás
 Akaratom szolgáljaul alázza,
 Nyugodt lehetsz felőlem, szent atyám!

GREGORIUS.

Eszedbe jusson ősz atyád siralma,
 Három vitéz fiát kivégezék!
 Népes családja sarjiból alig
 Maradt körülte, ki szemét — ha lelke
 Atyáihoz repül — befogja lágyan!
 Nem hív-e vissza felsíró nyögése,
 Gyermekszíved kötelmét teljesíteni?

SAROLTA.

Én Krisztusomnak esküvém hűséget,
 Áldásod' add s vezess atyám magaddal!

II. JELENET.

*Voltak, Andorás.*ANDORÁS (*Saroltához siet*).

Szörnyű, kegyetlen hír kisasszonyom!
 Szomszéd határban dúl az ütközet,
 Szellő röpi harsonák szavát,
 Zörej-morajtól zúg a levegő,
 S a föld — mikéntha lánczát összetépné

Haragvó ördögök hada — csodásmód'
Megbabonázva mozdul helyből!

SAROLTA (*felugrik*).

Mindenható!

GREGORIUS (*szomorúan*).

Testvérharcz!

SAROLTA (*Andoráshoz*).

Mit beszélnek?

Öreg — vagy ifju István győz-e? mondd!

ANDORÁS.

Hol egyik, hol másik kerül fölül,
De véresebb harc — úgy hallom — soh' sem dúlt
Magyar s magyar között! . . . (*Hátra siet.*)

GREGORIUS.

Irtóztató!

SAROLTA.

Szegény atyám! . . . oh jaj, szegény szívem!
Melyikre vár ma temetés — — nagy Isten?!

ANDORÁS (*kifelé figyelve*).

Porfelleg elföd síkot, halmokat,
Csak szörnyű lábdobajtól reng a föld,
S a harsonák rikoltó torka bődül! . . .

SAROLTA (*elmélyedve*).

Boszút lihegve járulhatna most
Bús lelkem Úr lakába — : «Itt a percz,
Torold meg bátyám szörnyű, rút halálát!» . . .
Hiában! ajkam reszketően bezárul,
S nevét kiejtve áldást mond, nem átkot!

(*Közeledő harsonák.*)

GREGORIUS (*Saroltához*).

Jerünk lányom, a nap magasra hág,
Ha nem igyekszünk — harczoló tömegnek
Jutunk halált kiáltozó körébe,
Siessünk, gyorsan, el!

SAROLTA (*maga elé nézve*).

... Mért nem megyek hát?
Lelkem, szívem vonz Krisztusomhoz engem,
S im' mintha lábam verne most gyökért —
Csodás erő maradni késztet itt . . .
— Oh hagyj atyám, hagyj! . . . nem mozdulhatok!

GREGORIUS.

Ez hát szilárd határozatod leányom,
Mit meg nem ingat föld hatalma már?

SAROLTA.

A haldokló vonaglik még atyám,
Fáklyám utolsót lobban — — és — kiég!

(*Mindjobban közeledő harsonák.*)

III. JELENET.

Voltak, Futó sereg romjai csoportokban.

ANDORÁS.

Mozdulnak . . . Vágtatás! . . . Hogy szerte fut-
 . . . Emitt közelget egy csapat! [nak! . . .

I. MENEKVŐ CSAPAT

(sietve keresztül vonulnak).

Dunához!

Hajókra!

SAROLTA *(menekülőkhöz).*

Szóljatok: ki győz?

I. CSAPAT.

Mi nem!

El, el! *(Sietve elvonulnak.)*

II. CSAPAT

(sebesültek, fegyveröket elhánnya).

Odébb! . . . a csata elveszett! *(Elsietnek.,*

I. SEBESÜLT HARCZOS *(betántorog).*

Segítsetek!

SAROLTA.

Ide!

I. SEBESÜLT HARCZOS.

Vízet! (*A földre hull.*)

SAROLTA (*Andoráshoz*).

Hamar! (*Andorás vizet hoz.*)

(*Sarolta a sebesülthez hajolva.*)

Mellén sebeztek! — (*A vizet ajkaihoz érintve.*)

Itt . . . igyál! . . . Ki győz?

I. SEBESÜLT HARCZOS.

István!

SAROLTA (*izgatottan*).

Melyik?

I. SEBESÜLT HARCZOS (*emelkedve*).

Elárulták! . . . királyom!

István király! . . . Előre! . . . Éljen! . . . Éljen . . .

(*Meghal. Gregorius megáldja s befogja szemeit.*)

SAROLTA (*magában*).

István győz . . . s egy királyt elárulának?! . . .

Oh! . . . melyik István? . . . és melyik királyt?!

III. MENEKVŐ CSAPAT (*több oldalról*).

Hol a király? . . . mentsétek a királyt! —

IV. MENEKVŐ CSAPAT (*több oldalról*).

István király! . . . leölték! . . . Vége . . . Vége! —

MIND.

Fussunk! . . . nyomunkban ellenink! . . . El, el!

(Mind el.)

SAROLTA.

Mindenható! . . . sugárt e rémes éjben!

ANDORÁS

(az előtérben, kifelé mutat).

Nézd . . . nézd, kisasszonyom!

SAROLTA *(kitekint).*

Harcz rémtusája,

Virágos kertem vérrel öntözöd?

ANDORÁS *(kifelé figyelve).*

Első vitéz lehet, hogy úgy szorítják!

SAROLTA

(a harczot növekvő izgalommal kíséri).

Elhullanak bátor védelmezői! . . .

Egy ifju . . . gyermek — fogja fel csupán

Szivére hulló bős csapásaik'! —

— Már-már elejti kardját . . . megrohanják —

Távolban újabb üldözők! . . . oh Isten!

Ha nem fut — elvész! . . . *(Kikidált.)* Üldözött! . . .

[ide!

KIVÜL HANGOK.

Fogjátok el! . . . Halál rá! —

SAROLTA.

Erre! . . . erre!

IV. JELENET.

Voltak, István, János.

ISTVÁN

(a kert felől, megtépett öltözetben, sebesülten, János nyomában).

Kürtödbe fujj! . . . futók elébe állj,

Nincs veszve még! *(Sisakját leoldva eldobja.)*SAROLTA *(kitörő kiáltással).*

István!

ISTVÁN *(hirtelen megfordul).*Sarolta! . . . *(Körülnéz.)* Hol?

Hová jutottam?

SAROLTA.

Chákok udvarába!

ISTVÁN *(visszaborzadva).*

El innen! . . .

*(Kifelé rohan, mindenfelől zaj, fegyverzörej.)*Átok! *(Visszatántorodik.)* Ellen mindenütt,

Kezökben éltem! . . . Ah, de esküszöm,
Drágán veszik meg vérem cseppjeit!

SAROLTA *(hirtelen)*.

Megmentem éltedet!

ISTVÁN *(elámulva)*.

Te? . . . az enyémet?

SAROLTA.

Kövess, szobámba zárlak addig el,
Míg harcz viharja elvonul felettünk!
Ha biztonságban újra életed —
Tovább sietsz békén, bántatlanul!

ISTVÁN *(meghatottan)*.

Sarolta! . . . oh Sarolta! *(Kezét megragadja.)*

SAROLTA *(elvonva kezét)*.

Szót se' most,
Közelgenek! . . . El gyorsan!

ISTVÁN.

Örök Isten

Segíts leróni tartozásomat!

(El Jánossal a házba, Sarolta az ajtót bezárja.)

GREGORIUS.

Ki ez leányom? . . . ismered?

ANDORÁS *(dühvel)*.

Fiunk,

Dezső úr gyilkosa!

SAROLTA *(szigorral)*.

Vén Andorás!

ANDORÁS.

Nem is nyugszom, míg jó urunknak ezt —

SAROLTA.

Hallgass, éltedre! . . . Én parancsolom!

V. JELENET.

*Voltak, Elek, Fulko, Fancsal, Vitézek
berohannak.*

ELEK

(vont karddal, dühvel beront).

Álljátok házamat mindenfelől!

Hol van? . . . Kezembe! . . . Itt kell lennie!

Hová lett? . . . merre tűnt?

SAROLTA *(hozá siet).*

Apám!

FULKO.

Csak itt

Rejtőzhetik!

FANCSAL *(radul)*.

Adjátok őt!

SAROLTA.

De kit?

ELEK.

Istvánt, a «volt» királyt!

FANCSAL.

A gaz bitort!

SAROLTA.

Nem láttam őt!

FANCSAL.

Lehetlen az!

ELEK *(Saroltát kézen ragadva)*.

Leányom,

Iszonytató még gondolatnak is!

Te bátyád gyilkosát rejtetted el?!

Izekre téplek hogyan nem felelsz!

SAROLTA *(nyugodtan)*.

Itt állok, tedd!

ELEK.

Hah ! elfajult gyerek,
Hozzá török holttesteden keresztül !

(Kardját emelve.)

Hová rejtéd el őt? . . . Felelj !

SAROLTA.

Soha !

ELEK *(elvakult dühvel)*.

Felelj !

SAROLTA.

Soha !

ELEK.

Itélek hát fölötted !

(Lesujtani készen emeli kardját).

VI. JELENET.

*Voltak, István, János.*ISTVÁN *(az ajtót feltépre)*.

Bocsásd el őt, im' itt vagyok ! *(A lépcső fokán megáll.)*

MIND

(fegyverre kapra, szilaj dühvel).

Halál rá ! —

(Felé rohannak.)

ELEK *(az urak elé áll).*

Hozzá ne nyuljon egy is! . . . az enyém ő,
Vele nekem van szörnyű számadásom!

(Istvánhoz.)

Nos hát, kezembe vagy alávaló,
Királynak csufolt, szemtelen bitor —

JÁNOS *(Elekre akarva rohanni).*

Torkodba fojtom —

ISTVÁN *(visszatartja).*

Gyermek!

JÁNOS.

Öljenek meg,

De amig élek, ezt nem hallgatom!

ISTVÁN.

Nyugton ha mondom! *(Elekhez.)* Sorsom ellenem
Legyőztetek! . . . de kardom még kezemben, [volt,
Király vagyok! . . . s ha gőgben elvakulva
Közületek akárki sértni mer,
Kardom s karom majd tiszteletre nógat,
És megtanít nevemre — lázadók! —

URAK.

Vágjátok össze! . . .

(Kardokat emelve István felé törnek.)

ELEK (*eléjők áll*).

Vissza kardotokkal!

Nem kardot — ah! . . . hurkot csavarjatok,
S e fára véle! —

SAROLTA (*rémülten*).

Irgalom atyám!

ELEK.

Bitót bitóért! . . . Chákért egy királyt!
Nem látok — félre! (*István felé tör.*)

ISTVÁN

(*megcsóválja kardját feje körül*).

Vesszünk hát vitézül!

(*Jánossal Elekre veti magát, összecsapnak. Trombitaharsogás.
E pillanatban a kapu feltárul, ifj. István király megjelenik
fényes kíséretével.*)

VII. JELENET.

*Voltak, ifj. István, Hedrik, Lőrincz, Dénes,
Mogyorósy és Kerechen fegyvertelenül mint
foglyok, Urak, Vitézek.*

IFJ. ISTVÁN (*lőháton*).

Elég a harczból! . . . Nem tiltám-e meg
Tovább üldözni győzött elleninket? —
Kegyelmet mindenknek!

ELEK (*hódolattal*).

Oh uram,
Dezső fiamnak gyilkosa ki itt áll,
István, a «volt» király!

MIND (*nagy meglepetéssel*).

Az «öreg» István?!

ELEK.

Szivem megmarta gyógyíthatlanúl,
Szenynyel borítá őscsaládomat!
A végzet visszatorló jobbjá — őt
Földemre, udvaromba kergeté
Menhelyt keresni és ne voln' jogom
Boszúmnak nyitni tárt utat? . . . Királyom!

IFJ. ISTVÁN.

Király tettét Isten sugallja égből,
Istennek számol lelkivel, de föld
Birája őt ne vonja számadásra!

(*Istvánhoz.*)

Szabad vagy bátya!

ELEK (*meglepetve*).

Mit? . . . szabad?

MIND (*csodálva*).

Szabad?

IFJ. ISTVÁN (*kiséretéhez*).

Adjátok fegyverét, lovát, cselédit!
 Ne bántsa senki hiveit! . . . nejét
 Illő kíséret férjéhez vezesse! (*Istránhoz.*)
 Eredj! — országhatárig védjük élted',
 De hogyha egyszer átléped kövét
 És visszatérnél lázadásra kelve —
 Levághat bárki, nem véd oltalom!
 Isten nevébe' hát! . . .

VIII. JELENET.

Voltak, Ráthold.

RÁTHOLD.

Felséges úr!

A győzelem miénk, ellen virága
 Holtan borítja rétjeink' — a többi
 Mint polyva szélben — úgy fut szerteszét!

IFJ. ISTVÁN.

Szüntesd az üldözést! . . . Magyar magyarnak
 Békére nyujtsa jobbját, fegyverünk
 Honfit ne sujtson, ám az idegent
 Pusztítsuk, öljük irgalmatlanul.
 Adjátok hirül ezt! . . . (*Többen el.*) S mi hiveim
 Vonuljunk ősi városunkba, még
 Ez óra folytán, hálaszóval áldván

Urunk kegyét oltára zsámolyán!
 Hozzám Elek! . . . Chák sarjak ide mind,
 Trónom körül mig ennyi hős erény,
 Sátán hatalmától sem félek én!
 Kövessetek! . . . Fel! . . .

(Diadalmi zene. Trombitaharsogás között tovább vonul. Urak követik.)

MIND *(hosszan, lelkesen).*

Éljen a király!

(El a király után.)

IX. JELENET.

*István, Sarolta, Gregorius, János, Mogyorósy,
 Kerechen.*

ISTVÁN

*(Ifj. István szavait hallva dermedten áll, a diadalmi zenére
 feje lassankint aláhanyatlík).*

(Nagy szünet.)

JÁNOS *(lassan közeledve hozzá).*

Uram, felséges úr!

ISTVÁN *(ijedten felszökik).*

Mit? . . . támadás? . . .

JÁNOS.

Ég őrizz! — hisz —

ISTVÁN *(gúnynyal)*.

Szabad vagyok úgy-e?

JÁNOS.

Az, az!

ISTVÁN.

Szabad — szabad! ... Mért nem veszítém
Vesztett csatában én is életem'?!

SAROLTA *(közeledve Istvánhoz)*.

István!

ISTVÁN

(megrezzen, mintha álomból ébredne).

Sarolta!... *(Mély sóhajjal)*. Lásd, megvert
Országom' vette bátyád élteért! ... [az Isten!
Elégedett vagy?

SAROLTA.

Szánlak!

ISTVÁN *(gúnynyal)*.

Köszönöm!

Bukott király hajh! — mást mit érdemel?!

Kezed Sarolta, köszönöm!

(Meginog s mintegy támaszt keresve, Jánosba kapaszkodik.)

JÁNOS *(karjaiba fogja)*.

Uram!

ISTVÁN.

Kapesoljatok ki, valami szorongat! . . .

(János leveszi pánczéliját.)

Agyamban ónsúly . . . vérköd hull szememre! . . .

*(Homlokát megsimítva.)*Hivjátok nőmet! *(János, Kerechen el, leül, körülnéz.)*

Mogyorósy — te?

Hol van Belos?

MOGYORÓSY.

A táborban hagyók

Halottan, temetlenül! . . .

ISTVÁN.

Igaz!

A mérég — s nékem szánva! . . . Megboszullak! . . .

— Mért is kerültem el? . . . Belos ma élne

S ő győzött volna! . . . győzelem nekül

Ugyis mit ér az élet?! . . . Andronikosz!

Kutatni kell a mérégkeverőt!

Hol Andronikosz? . . . Andronikosz! —

(Összerázkódik.) Ah!Takarjatok be, fázom! . . . *(Panaszosan.)* Mária!

MOGYORÓSY.

Kerechen indult fölkeresni őt!

ISTVÁN *(emelkedik.)*

Készüljetek! . . . Fel! . . . Indulunk!

MOGYORÓSY.

Hová?

ISTVÁN.

Byzánczba, Manuelhez! . . . Visszatérek —
 Oh visszatérek rettentő sereggel
 Kezemben égnek villámostora!
 — Ne féljete! . . . *(Hátraszól.)* Hej! nádorom,
 [Tamás!

MOGYORÓSY *(leverten)*.

Melletted hullott ország zászlajával!

ISTVÁN *(látományszerűleg)*.

. . . Fején, szivén — mély tátongó sebek! . . .
 De meglakolt a támadó czudar,
 Ketté hasítám! . . . *(Mogyorósyhoz.)* Nádorom te vagy!
 Im' itt a gyűrűm országczimerével —

*(Jobbjához nyúl s egyik ujján gyűrűt találva, azt leakarja venni,
 majd felismerve, megcsókolja azt.)*

Nem! . . . mátkagyűrűm! . . . oh, ez Máriámé,
 Ne foszsz meg ettől! . . . majd faragtatok
 Csillámlót, fényeset! . . . *(Türelmetlenül.)* Nőm',
 [Máriámat!

Mért késik oly soká? . . . Megvet? . . . Kerül? . . .
 Bukott királyt elhagyja felesége?!

(Felszökik.)

Csitt! . . . csitt! . . . közelgnek! ő az, ő! . . .
(Hallgatózva.) Nem! ah! . . .

X. JELENET.

*Voltak, János, Fegyveresek egy hordágyon
hozzák a sebesült Leonórárt.*

JÁNOS.

Kegyes királyom —

ISTVÁN.

Gyermek! . . . a halál ül
Fagyos lehével arczodon! . . . mi lelt?

JÁNOS (*Leonórára mutat*).

Tekints ide!

ISTVÁN

(*a hordágyat hozó fegyveresekre néz, remegni kezd, halkán, töredezve*).

Ne rémits! . . . Büntető
Isten, ne légy nálam kegyetlenebb!
Ne add, ne add . . . hogy — — Máriám legyen,
Elvetted mindenem — — de ő enyém! . . .
— Nos? . . . szóltok-e már?

JÁNOS

(*a hordágy takaróleplét fölfedi*).

Könny beszélhet itt csak,
Aczélajk szóljon . . . Én . . . én nem tudok!

(*Elfődi arczát.*)

LEONÓRA

(haja lebontva, halotthalványan; kezében görcsösen véres kardot szorongat).

Királyom!

ISTVÁN

(lassan közeledik hozzá, felismeri; mély fájdalommal).

Leonóra!

LEONÓRA (alig susogva).

Add kezed! . . .

Sorsom kegyes — — lábadnál halhatok!

ISTVÁN.

Te is? . . . oh gyermek! . . . ártatlan virág!

(Elébe térdel.)

LEONÓRA.

Ott harczolánk atyámmal oldaladnál,
Elhullott ő is érted . . . nézd e kardot,
Öltem miattad és — — most — — meghalok! . . .

ISTVÁN.

Segítsetek!

LEONÓRA.

. . . Oh hasztalan! . . . sebemre
E földön ír már nem terem! . . . csupán —
Először s ah! . . . utólszor — egy kegyet —
— Szabad?

ISTVÁN.

Szólj, szólj! . . .

LEONÓRA (*Istvánhoz csúszva*).

. . . Nagyon szerettelek,
Egy csókot homlokomra — oh ne sajnálj,
Megáld az Isten — — — s ott fenn áldlak én!

ISTVÁN (*ölebe zárja*).

Oh gyermekem!

LEONÓRA (*István ölében*).

Igy . . . így! . . . (*Arcza földerül.*) . . .

[hallod . . . oh hallod? . . .

Mily édes dal zsong . . . hárfahang . . . oda,

Oda . . . oda! . . . jőjj, várlak — — és — — sze-

[retlek! . . .

(*Hangja mindjobban gyöngült, lassan, vergődés nélkül, még egy pillantást vetve, meghal.*)

ISTVÁN.

Oh vérbe fult galambom! . . . te is elhagysz?

— Sugáros angyalok, kik itt lebegtek —

Hótiszta lelkét hattyuszárnyakon

Vigyétek béke — üdv, örök honába! . . .

Kisérd őt Jánosom! — sirt ássatok,

Virágból fonjatok számára leplet,

Göröngye rózsza legyen s ibolya,
 Kezem hullatja rája im' az elsőt! . . .

(Egy virágos ágyhoz lép, rózsákat tép s Leonórára hinti, Sarolta szintén virággal hinti be.)

(Fegyveresek János intésére fölemelik a hordágyat s Leonórával lassan indulnak kifelé.)

GREGORIUS *(énekelve kíséri).*

«De profundis ad te clamavi Domine!»

(A halott után megy, folyton a zsoltosmát énekelve, hangja lassan elhal.)

(István elkíséri őket s a kapu oszlopához dőlve, megindultan utána néz.)

(Nagy szünet.)

KERECHEN *(kívül, kiáltva).*

Király . . . királyom!

ISTVÁN *(hirtelen föleszmélve).*

Végre! . . . Kerechen!

— Oh Máriám! . . . te még enyém maradtál! —
 Hozd karjaimba Kerechen, siess!

XI. JELENET.

Voltak, Kerechen, majd Szolgák, Philemon.

ISTVÁN

(lázas sietséggel Kerechen elé fut).

Mért várakoztatasz? . . . hol hagyd . . . ?

KERECHEN *(vontatva)*.

Uram —

ISTVÁN

(megdöbben, szeméit mereven rászegezve).

Ne térj se' jobb — se' balra —

KERECHEN *(megindulását rejtve)*.

Oh — — királyom!

ISTVÁN.

Mit tördeled a szót? . . . szemedbe' könny! . . .

Nem láttalak még sirni! . . . Szólj! . . . *(Ijedten.)*

[Megölték?

KERECHEN *(elkeseredve)*.

Oh, bár — —

ISTVÁN.

Eszed vesztéd? . . . Hol hagyád?

KERECHEN.

Sehol uram! . . . nincs, nincs sehol! . . . sehol!

ISTVÁN *(nem hiva füleinek)*.

Sehol? . . . Megörült! . . . *(Hátraszól.)*

Hej, görög vitézim!

KERECHEN.

Csak hídd uram görög vitézidet!

Az első nyílhegyétől megszaladva

Dunán leselgő csolnakukba szálltak
Vigan evezve a folyón — alá !

ISTVAN *(nem értve)*.

Andronikosz ?

KERECHEN.

És véle mind, uram !

ISTVAN *(izgatottan)*.

Andronikosz ?

KERECHEN,

Az áruló ezudar,
Meglopta vak bizalmas kincslakát,
Alávalón úrnőd' szívét elorzá !

ISTVÁN

(egész testében megremegve).

Világosan beszélj !

KERECHEN.

A harc hevében
Ki sem láthatta illanásukat —
— Gyors paripák repíték gyors hajóra,
Zimony faláig megsem állanak ! . . .

ISTVÁN.

Hazudsz ! . . . Örök világu égi fény
Borulj mélységes éj sirjába ! . . . Isten !

Hol vagy? . . . hol rejtezel — ha ez való?!
Mindent! . . . Ne kimélj! . . . valljatok! . . .

KERECHEN

(*int, szolgák Philemont behurcolják*).

Im' itt

Az áruló orczátalan cseléde,
A part felé vágztatva jött utamba,
Elfogtam, kérdezd! —

PHILEMON

(*kétségbeesetten István lábaihoz borul*).

Irgalom, uram!

Én nem vagyok minek sem részese,
Andronikosz parancsából cselekvék!

ISTVÁN.

És mit parancsolt néked Andronikosz?

PHILEMON.

Hogy a királynét szállítsam hajóra!

ISTVÁN

(*lélegzetét visszafojtva figyel*).

És — a királyné — engedett?

PHILEMON.

Örömmel!

ISTVÁN *(megragadja)*.

Örömmel — mondod?

PHILEMON.

Ugy uram, azóta
Rég messze járnak! . . .

ISTVÁN

(felordít, Philemont földre tiporja).

Érts meg nyomorult!
— Királynémről — — úrnőd felől beszélek!

PHILEMON *(reszketve)*.

— Királynédről — úrnőm felől feleltem!

ISTVÁN

(elbocsátja Philemont, gondolatait összeszedni igyekszik).

Halljátok? . . . Jertek! . . . Mondjátok: való ez? . . .
Kerechen — — Mogyorósy! — — szólj: Sarolta!

SAROLTA *(tekintetét kerülve)*.

Nyugodj! . . .

ISTVÁN.

Valót!

SAROLTA.

Ha gyilkol is?

ISTVÁN *(dühvel)*.

Valót!

SAROLTA *(szakgatottan)*.

A szörnyű pillanatra lesve — — ah — midőn
Bátyámnak élteért könyörgni vágytam,
Egy ablak mélyedésbe rejtezém,
S ott láttam — — ah! — *(Elfordul.)*

ISTVÁN.

— Ott láttad?

SAROLTA.

Asszonyod,

Előtte térden Andronikosz — — ah —
Szerelmet esdekelve vakmerőn!

ISTVÁN.

És — és — királyném?

SAROLTA *(halkan)*.

Csókjaít viszonzá!

ISTVÁN *(vadul felkaczag)*.

Hah csalfaságnak minden ördögi!
Jertek tanulni, mint kell szende arczczal —
Hizelgő szóval, ártatlan mosolylyal
Megszegni hittel esküdött hűséget,

S uralkodói bibort porba rántva
 Szenynyel tetézni férfibüszkeséget — —
 Kontárok vagytok egytől egyig — — oh!
 El — el hozzá! . . . hozzá! . . . tanuljatok!

(Földre veti magát.)

MIND *(hozzátódulnak).*

Irgalmas Isten!

ISTVAN

(felszökik, szilaj dühkitöréssel).

Ah — de nem soká
 Tombolsz szerelmed ölelő karában,
 Az égre, földre — poklok vad tüzére —
 Varázshatalmú szellemekre — itt,
 Vesztett csatám — országom gyászmezőjén,
 Itt esküszöm véres, szörnyű, kegyetlen
 Irtózatosságot! . . . szövetkezem
 Rém kárhózzal, átkos borzalommal,
 Társul veszem a puszták bujdosóit,
 Erdők rablóit, szörnyalakjait!
 Tűz-láng kísérje léptemet s nevemre
 A sirgöröngy is félve feldobogjon!

SAROLTA.

István!

ISTVÁN

(*mitse hallva, látva.*)

Gyűjtsétek szétszórt sergemet!

(*Mogyorósyhoz.*)

Te követül Frigyes császárhoz indulsz,

(*Kerechenhez.*)

A cseh királyt nyered számomra meg!
 Igérjete adót . . . vért . . . tartományt,
 Szövetkezést . . . ha kell rabszolgabért,
 Csak egyszer ismét «úr» legyek megint,
 Kéjjel tiporva árulók szívét!

SAROLTA.

István! . . . ne törd meg újra szívemet!
 Fordulj az éghez, tőle várj boszút,
 Érdem szerint jutalmaz — büntet ő!

ISTVAN

(*tomboló haraggal.*)

Kérdd: adja ég villámit két kezembe,
 Nevében egyszer hadd ítéljek én,
 Aztán rohanjanak meg harc kutyái,
 Marják szívem, szakgassanak halálra,
 Temetlenül heverjek út sarában,
 Szélvész kavarja szerteszét porom!
 Átkos pokol ragadja lelkemet —
 Gyötrődve égjek kárhozat tüzében

Csak itt heverjen lábamnál a hütlen —

Csak vérboszum kitöltsem kedv szerint,

(Vadul körütekint, kardját magasra emelve.)

Tört had kövess! . . . mögöttünk mély sir áll —

Véres boszúra indul a király! . . .

(Gyorsan el, hívei követik. Kötőrő vihar. A függöny le.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Sziklás rengetegben István tábora. A sűrűségből egy-egy sátor körvonalai. Elöl hatalmas tölgy. Oldalt mély sűrűség. Elöl széles, lapos felületű kőszikla, mintegy asztalt képezve. Cserjék, bokrok.)

I. JELENET.

Besenyő, Kún.

BESENYŐ

(bokor mögött őrt áll, felvont íjjal, kifelé beszél).

Hopp! megállj hé!

KÚN *(kívül).*

Csitt, te is hé!

BESENYŐ.

Látlak ám, hé!

KÚN.

Látlak én is!

BESENYŐ.

Ugy beléd ütöm nyílam — hogy!

KÚN.

Én meg úgy leváglak hogy — no!

BESENYŐ.

Azt szeretném!

KÚN.

Azt mutasd meg!

BESENYŐ.

Hát ki vagy te?

KÚN.

Hát mi vagy te?

BESENYŐ.

Ördög adta! — Besenyő!

KÚN.

Én pedig Kún!

BESENYŐ *(célzással)*.

Mit keressz itt?

A hol a madár se jár!

KÚN *(színtén)*.

Jó madárt!

BESENYŐ *(megismeri)*.

Ugy jó helyen jársz!

KÚN *(belép)*.

Hol vagy?

BESENYŐ *(előugrik)*.

Itt la!

KÚN *(körülnéz)*.

Merről? . . . Honnan?

BESENYŐ *(jobbra és balra mutat)*.

Ugy lehet hogy: innen, onnan!

A «manó» küld?

KÚN.

Berken, bokron,

Éren, lápon, vízmosáson,

Medvecsülkön, őzpatán,

Sántító bölény nyomán

Kergetett apám, anyám!

BESENYŐ.

Mormogott-e? . . . csattogott-e?

KÚN.

Mint a sárkány!

BESENYŐ.

Osztozott-e?

KÚN.

Csirkelábon, lud nyakán!

BESENYŐ.

Emberem vagy!

KÚN.

Emberem vagy!

(*Kezet fognak.*)

BESENYŐ.

Most ki véle szaporán!

KÚN.

A kegyelmes nagy királynak,
Mindnyájunk dicső urának,
Hirt hozok nagy messzeségről!

BESENYŐ.

Ülj le kiségg, megjelentem!

(*Hirtelen föltekint.*)

Hóha! . . . esörren a bokor!
Vedd szemügyre! (*Bokorba rejtezik.*)

KÚN (*bokor mögött*).

Kopja kézbe'!

BESENYŐ.

Üsd ha nem szól!

II. JELENET.

Voltak, Szerb.

KÚN (*egyik oldalon*).

Hóha!

BESENYŐ (*másik oldalon*).

Hó!

SZERB (*kezét nyílán tartva*).

Itt is! . . . ott is!

KÚN.

Hóha!

BESENYŐ.

Hó!

SZERB.

Hátha én is! . . . *(Kiált.)* Hóha! Hó!

KÚN, BESENYŐ

(előugranak, megragadják).

Honnan fú a szél, manó?

SZERB.

Aldunáról — feldunára!

BESENYŐ *(megnézi).*

Láttuk egymást!

SZERB *(mindkettőt megnézi).*Láttuk egymást! —
Tarna — Türjék —

BESENYŐ.

És te — Száva!

SZERB.

Az, királyunk hű szolgája
Mindhalálíg. Szólhatnak-e
Felséges személyivel?

BESENYŐ.

Itt a pázsit, ott az ágyam,
Megpihenhetsz hűvös árnyban —

Mig jelentem jöttödet! (*Szétnéz.*)
 — Sorba! . . . János úr közelg!

III. JELENET.

Voltak, János a kigyózó sziklaösvényen.

(*János megférflasodva, ajkát bajusz diszíti, öltözete harcziás, bár viseltes.*)

BESENYŐ (*jelszót kiáltva*).

Indul!

JÁNOS (*felelve*).

Fordul!

BESENYŐ.

Égre?

JÁNOS.

Földre!

BESENYŐ (*rendes beszédben*).

Isten tartsa meg vezérem'!

JÁNOS.

Téged is komám. Mi hír?

BESENYŐ.

Messze kúnok táborából,

S a közelből — Aldunáról
Érkezett e két követ!

JANOS.

Nyelvünkön beszélnek-é?
Kérdezik: felelnek-é?

BESENYŐ.

Mint a gyermek — dajkaszóra!

JÁNOS.

Álljanak elém — azonnal!

(*Kún. Szerb előáll.*)

Halljam küldetéseket!

KÚN.

Megkövetném: nem lehet!
A királylyal, egymagával
Kell nekem beszélnem itt ma!

SZERB.

S hogyha meg nem láthatom,
Visszatérek merre jöttem!
Igy parancsolák nekem.

JÁNOS (*Besenyőhöz*).

Láttad? . . . Fegyverök van-é?

BESENYŐ.

Megnyugodhatsz jó uram,
Mindakettő réges-régi
Harczitársam. Ismerem!

JÁNOS.

Gyilkosok kerülgetik
Jó urunknak életit;
Harczi társban is vigyázva
Bizz, szemem ha nem virraszt
Elmult éjszakán kitárva —:
Átkozott görög hasítja
Gyilkos törrel át szivét!

BESENYŐ.

Macska nem lát élesebben
Róka nem les éberebben!
Életemmel állok értök!

JÁNOS.

Megbizom szavadban! . . . addig
Lásd el őket ét-itallal!

(*Kín és Szerbhez*).

Nap ha égtetőre hág,
Asztalához ül királyom
És kihallgat bennetek'!
Nyugton addig! — (*Besenyőhöz.*) Ör helyedre!

BESZÉNYŐ

(*Szerb és Kún elébe iszákot és kulacsot tesz*).

Itt kenyér, bor!

KÚN.

Megköszönjük!

(*Félrehúzódnak.*)

JÁNOS

(*a kigyózó ösvényen fölfelé pár lépést tesz s kifelé tekint*).

Mozdulatlanul — miként
 Büszke márvány sírszobor
 Áll a bércezen, távol égen
 Lesve tűnő fölleget — :
 Száll-e már a láthatárról,
 És ha száll: Zimony falát
 Mért borítja újra el? . . .
 — Azt a várat látja ő csak,
 Azt a házat nézi ő csak,
 S gondborította homlokán
 Ég örömsugára játszik —
 Hogyha olykor lágy harangszó
 Cseng a tiszta légen át,
 Röpké szellő — felszökellő
 Szárnyain röpíti hozzá —
 Hárfa méla húrjain
 Lányok csattogó dalát! . . .
 Oh hogy megtöré a bánat!

Sorsa sujtoló keze
 Űzi, sujtja, nem nyugodva,
 Pusztaságba — rengetegbe — —
 S mégse nyil panaszra ajka!
 Szive, lelke gondolatja
 Ott tanyázik Máriája
 Hűtlen, csalfa kebelén!
 Egyre hívja, egyre várja —
 És az átkozott sirén
 — Karjain szerelmi-párja —
 Gyilkos tört repít nyomába! — — —
 S ő csak vár — remél szegény!

IV. JELENET.

Voltak, Kerechen, Mogyorósy.

BESENYŐ

(nyílt az érkezőkre emelve).

Meg ne mozdulj!

MOGYORÓSY *(jelszót mondva).*

Indul!

BESENYŐ *(felelve).*

Fordul! *(Leereszti nyíltát.)*

JANOS

(Mogyorósy hangjára megfordul s az ösvényen lefut).

Nem csal szemem? . . . Kerechen! . . . Mogyorósy!
 Epedve várt barátink! . . . végre, végre!

KERECHEN

(a megférflasodott Jánost szemlélve).

Chépán! . . . te volnál?

MOGYORÓSY *(szintén).*

Férfi — gyermekünkéből?!

JÁNOS.

Gyermekek — az, tekintsetek csak úgy!
 Ez egynehány szál itt ajkam felett
 Csak czifraság! . . . János valék s vagyok!
 Le azt a pánczélt, oldjuk siskotok',
 Pihenjete királyi termeink
 Puha, zöld pázsitszőnyegére im!

(Besenyőhöz.)

Hej Tarna! mától asztalunkra több bort,
 A nyársra még egy őzet! . . . oh királyom,
 Mi boldogság, öröm vár itt reád ma!
 Mert reggel első — alkonyon utolsó
 Kérdése mind' —: a nádorról mi hír?
 Hol Kerechen?

MOGYORÓSY.

Oh kedves, jó királyom!

JÁNOS.

Vesztett csaták után — hogy szétszaladtak
 Legbuzgóbb híveink s a megmaradtak
 Napról a másra tűntek-hulltak egyre — :
 — «Meglátod — szólt — a csábításnak engedt
 Egy mint a más, követségem feladták,
 S István öcsémhez pártolt mind a kettő !»

KERECHEN *(megütközve)*.

Én? . . . tőle?

MOGYORÓSY *(melegséggel)*.

Nincs István királynak annyi
 Aranya, mennyivel uram ügyétől
 Eltántoritni birna! . . . Megkisérlé
 Hozzám férközni szó s ígéretekkel,
 De én siket maradtam, eskü és
 Baráti szó csak egyszer hagyta ajkam' —
 De vérem hulltával megtartom azt!

KERECHEN.

Utunk elé szünetlen' tört vetettek,
 Lovon — gyalog, vad üldözés kísért,
 Szolgánk közül sebet hozott néhány,
 De visszatértünk véle élni — halni!

(Kívül, a hegyi ösvény felől kúrtszó.)

V- JELENET.

Voltak, Fegyveres, majd István.

JÁNOS *(a kürtszóra).*

Közelg! . . . odább vonuljatok kevéssé,
Váratlanul-e nagy öröm lesujtná! . . .

KERECHEN

(a sűrűbe tartva kifelé tekint).

Nézd . . . nézd! . . . szemének fénye megtörött!

MOGYOROSY *(szintén).*

Éjszin hajában hold ezüstje reszket —
Irtóztató! . . . *(Bokrok mögé vonulnak.)*

ISTVÁN

(a hegyi ösvényen elmerülten jő. Haja, szakála megnőtt, kuszáltan, rendetlenül. Öltözéke kopottas, feje kissé görnyedt, járása lassu, tétovázó).

Meddig gyötrődjem így?!

Epeszt a vágy, a szomjuság utána,
S nem nyerhetek az égtől szárnyakat —
Meglepni zord fal védte kéjlakában! . . .
— Ah Andronikosz! . . . egyszer csalja meg
Éber tekintetem vigyázatod' —
Zimony kapuja — mint varázsütésre
Tündérvilág — úgy tárul fel boszumnak! . . .

— Ah, éltemet sorsomnak mérlegébe !

Meglátni és — — —

(Kardjához kap, de észreveszi Jánost,)

— — csitt! . . . Jánosom, te vagy ?

JÁNOS.

Szolgalatodra, felséges királyom !

ISTVÁN.

Mi hír a nádor s Kerechen felől ?

JÁNOS *(a sűrű felé tekintve)*.

A nádor — — s Kerechen felől ?

ISTVÁN.

Azokról! . . .

(Sóhajjal.)

Hallgatsz? . . . Jól értelek! . . . Elpártolának !

Mindenki elhagy kivüled — — fiam! . . .

— Utólszor kérdezém nevök' ma tőled! . . .

(Szünet, leül egy fatörzsre, homlokát tenyerébe hajtva, mereven maga elé néz. János int Mogyorósy és Kerechennek, azok lassan közelednek Istvánhoz, megindultan nézik, majd Mogyorósy eléje áll).

MOGYORÓSY.

Uram !

KERECHEN *(István másik oldalán)*

Királyom! . . .

ISTVÁN

(alig hihetve szeméinek, felugrik, örömmel).

Nádor . . . Kerechen!

Ti vagytok-é? . . . s hivek maradtatok?

MOGYORÓSY *(térdre hullva).*Elhagyni téged? . . . *(Kézét megcsókolja.)*KERECHEN *(térden).*Inkább életünket! *(Kézét csókolja.)*

ISTVÁN

(megremeg, mély megindulással).

Oh! . . . ez szép töletek! . . . Látjátok — ez —! . . .

(Könnyeit visszafojtja, eltakarja arcát; szünet).

Mért nem siettetek öcsém ölébe,

Fény, pompa vár ott . . . nálam bú, nyomor! . . .

MOGYORÓSY.

De nem vagy ott — te — — legdicsőbb király,

S a hol te élsz, ott a nyomor is édes!

ISTVÁN.

E nagy öröm! . . . oh köszönet, barátim,

Szívem még gazdag, im', vegyétek azt!

MOGYORÓSY.

Drágább jutalmat nem kértem soha,
Boldog leszek, ha érted halhatok! . . .

ISTVÁN *(felvidulva)*.

Ki gondol most halállal hiveim?
Vidám kacaj fakadjon ajkainkról,
Lelkem lerázza gondjait s szívem
Megifjul érkezésetek örömén! . . .
Asztalt terítetek! . . . serlegbe bort!
Elő — mit erdők sűrűsége adhat,
Barátait ünnepli a király!

KERECHEN *(örömmel)*.

Kegyes uram! . . .

MOGYORÓSY.

Oh felség! . . .

(Besenyő két szolgálával már előbb tömlőket czipelve a kiálló szirthoz, serlegeket, kancsókat, tálat, kenyeret, sajtot czipel. Más két szolgáló hosszú nyáron süít vadat hoz s ágasra helyezi.)

JÁNOS

(a szirthre mutat, jelentve),

Asztalod

Ebédre vár királyom!

ISTVÁN *(Mogyorósy és Kerechenhez).*

Szót se hát

Sültem kihül s ha íztelen ebédem

Magára vessen mindenik . . . Jerünk ! . . .

(A szirthez lép.)

Jobbom felől te nádorom ! . . . Vezérem,

Baloldalamnál . . . Szemben Jánosom !

Együnk, igyunk ! . . . rég várt örömnapp ez !

(A szirt körül elhelyezkednek. Szolgák töltögetnek.)

MOGYORÓSY

(serleggel kezében, fölemelkedik).

Engedd meg felség országnádorának

Ősink szokásaként pohárt ragadni,

Szivem szerint ürítvén cseppjeit

A nagy s nemes királyi férfiúért,

Kit büszkén s boldogan vallunk urunknak,

S kiért epedve száll imánk egekbe :

Áldást, szerencsét esdve szent fejére !

Sokáig éljen ! éljen a király !

MIND.

Éljen ! Éljen ! Éljen ! *(Isznak.)*

ISTVÁN.

Rég hallott édes üdvözlés ! . . . szavad

Balzsam szivem sebére, nádorom !

— Kötelmemet én sem feledtem el ! *(Feláll.)*

Uralkodók királya, Istenem!
 Ne a királyt, segítsed nemzetem,
 Királynák éghez esdő szózata —:
 Viruljon! éljen a magyar haza!

MIND.

Éljen! Éljen! Éljen! *(Isznak.)*

ISTVÁN *(kis szünet után).*

Halljuk most: mit végezték
 Idegenben, érdekemben —:
 Megsegít-e Ausztria?

MOGYORÓSY.

Felség! éj s nap küzködém
 Pénzt, adót ígérve; — már
 Egyezésre is jutottunk! —
 — Ám titokban hirnök indult
 Ifju István udvarába
 Megjelentve — hogy a császár
 Háromezer márk ezüstért
 Visszaszerzi koronád'.
 Nosza! . . . Detrik, utra gyorsan!
 S lóhalálba ér a császár
 Táborába, nagy sirás közt
 Ötezer márkát ígér —

ISTVÁN *(izgatottan).*

És a császár?

MOGYORÓSY.

Elfogadta!

ISTVÁN *(gúnynyal)*.

Éljen! Éljen! — *(Poharát kiönti.)*

JÁNOS.

Ah, gyalázat! — *(Hallgatás.)*

ISTVÁN *(szünet után)*.

Hát cseh testvérem jön-e?

KERECHEN.

Jönne is, meg menne is!
Ma ígért, holnap tagadta,
Végre csakhamar kisült —:
Hogy öcséddel száll kötésre,
S nem sok egy kard — azt se' küld.

ISTVÁN *(maga elé nézve)*.

Boldog a ki életében
Más kegyére nem szorul! . . .
— Most már Istenen kívül
Nincs segítség! . . . Eh! . . . Igyunk! *(Iszik.)*

JÁNOS *(lelkesen)*.

Van segítség! . . . halld királyom —:

Táborunkban kétezer — jó,
 Bátor, elszánt harczos áll,
 Jó vezér vezérletével
 Győzelmet kivívni kész.
 S hogy követségről beszélünk — —
 — Vándor kúnok földiről
 Hirnök áll itt, újra más
 Szerbektől jön üdvözölni!

ISTVÁN *(felkaczag)*.

Kúnok s szerbek?! . . . nagy dicsőség!
 Isten tartsa hosszan őket! —
 — Halljuk hát, hadd jöjjenek! . . .

KÚN *(János intésére)*.

Felséges uram, királyom! —
 A Tiszától — a Dunától
 Nagy sereg közelget erre,
 Egyiket király vezérli,
 Másikat meg nádora;
 Egyikét majd eltereljük,
 Másikat mocsárba vesztjük
 Hogyha —

ISTVÁN *(érdeklél)*.

Szólj!

KÚN.

Vagy kétezer
Jó aranypénzt ad kegyelmed !

ISTVÁN (*felgyúl*).

Hallod ezt jó nádorom ?

MOGYORÓSY (*Kúnhoz*).

S ellenünk jön, ellenünk tör ?
Biztos erről híretek ?

KÚN.

Mint a napfény szent igaz !

KERECHEŇ (*Istvánhoz*).

Két fegyver közé keríteni
Most jöhetne alkalom !

ISTVÁN (*elszántan*).

Kötve alkunk !

KÚN.

És a pénz ?
(*Hallgatás.*)

Megbocsáss uram, király,
Táborunkban pénz beszél !

ISTVÁN.

Nyert csatám után — azonnal !

KÚN.

És ha vesztet jó uram?

ISTVÁN.

Átkozott halálmadár — te!

János! . . . kincstáromba nézz!

JÁNOS.

Réz denár kong benne — csak!

ISTVÁN.

Kárhozat!

MOGYORÓSY.

Mi kár! . . . mi kár!

ISTVÁN.

Ékszerem, lánczom' — gyűrüm' vedd!

MOGYORÓSY.

Kardom itt!

KERECHEN.

Övem'!

JÁNOS.

E boglárt!

KÚN.

Láncz-, gyűrűje, kardöve,
 Van népemnek mindene,
 Pénzt kíván uram, aranyt az !

ISTVÁN *(boszúsan).*

Úgy hát végezek veled! *(Szerbhez.)*
 Jőjj te másik! *(Szerb előlép.)* Szólj, Zimonyban
 Andronikosz, mit mivel ?

SZERB.

Egy nap mint a másikon —
 Táncz, örömjaj, dal — zene
 Harsog fenn a palotában.
 Ünnepe ottan minden óra,
 Szép, tündéri asszonya —
 Mámoros gyönyörbe fullva
 Gondot és bűt messze kerget! . . .

ISTVÁN

(magában, kardját markolva).

Szörnyeteg! . . . Hah! . . . *(Fenn.)* S Andronikosz ?

SZERB.

Minden percze asszonyáé,
 Mást se' hall, se' lát — csak őt!

ISTVÁN.

És a szárazföld felől —
Őrzik-é Zimony falát?

SZERB.

Mint a kincset jó uram,
Csak madár szállhatja meg!

ISTVÁN (*felkiált*).

Szárnyakat! . . . oh szárnyakat!

SZERB.

Halld a többit — : mozgolódik
Nagy görög lovas csapat;
Tábort vert a tulsó parton!
Örködés-e? ütközés-e
Czélja? — még nem tudhatám ki,
Ámde szemmel tartjuk őket!

ISTVÁN (*figyel*).

Mit? Görög lovas csapat?
— Tán Istvánnal egyesülve
Két tűz közt pusztítanak el?!

MOGYORÓSY (*gyanúval*).

Nem lehetlen!

KERECHEN.

Úgy van — úgy!

ISTVÁN (*elmélyedve*).

... Manuel gonosz lelkébe
 Mintha látna most szemem! —
 — Koczká fordulhatna könnyen
 Hogyha trónra juthatok,
 Andronikosz árulását
 Rútul megfizettetem —:
 Így jobb volna ifjú István
 Oldalához most szegődni,
 És a «mást» úgy egy csapásra
 Láb alól elsepreni! ...

MOGYORÓSY.

Ah! hajszálig — —

ISTVÁN (*felugrik*).

Tenni! tenni!

(*Szerbhez.*)

Örködj túlparton hivem,
 S jó vagy rossz hír szárnya lebben —:
 Hozd hírül, jutalmad itt! (*Gyűrűt ad.*)

(*Szerb el.*)KÚN (*Istvánhoz lépve*).

Mély alázattal könyörgök,

Hogyha meg nem bántanálak —
 Volna nékem jó tanácsom —
 Pénzt szerezni hirtelen!
 Most — hogy rejtve, bokron-berken
 Bujdokolva bandukoltam — :
 Úri, nagy csapat, kanyargva
 Szállt alá a bércz tövébe!
 Búcsut járni indulának
 A közel szűz Máriához,
 Hódolattal felajánlva —
 Szörnyű — szörnyű kincseket! . . .
 Úgy hallám, a rengetegben
 Kissé megpihenni vágnak;
 — Hogyha jó, erős csapattal
 Egynehány elszánt vitéz
 Asszonyok s papok közé
 Bősz zshivajjal rontana — :
 Isten szent nevére mondom,
 Oly kincs jutna birtokodba,
 Melylyel megtudnád szerezni
 Koronádat, trónodat!

ISTVÁN (*visszaborzadva*).

Én raboljak meg — hívőket?

MOGYORÓSY (*rémülve*).

A keresztet?

KERECHEN *(tiltakozva)*.

Oh! . . . az oltárt?

JÁNOS *(szintén)*.

Oh jaj! a szűz Máriát?!

KÚN.

Háborúban nincs kereszt,
Nincsen oltár, Mária!
Háborúban egy beszél csak — :
A vitézség és a pénz! —

ISTVÁN *(elmerülten, küzködve)*.

Minden — minden a kezemben —
A boszú, a hatalom! . . .
Ah — de árnyában kaczag
S nincs előle oltalom —
Rettentő tüzes szemét
Rámszegezve rémesen — :
Rém pokolnak kárhozatja! —
— Védj meg ettől Istenem! —
(Kivül közeledő zaj.)

KÚN *(kifelé figyelve)*.

Már leértek . . . erre tértek!
(Kivül kiáltások: erre! erre!)

KÚN *(Istvánhoz)*.

Hallod? . . . még a sors is űzi
Őket táborod felé!

ISTVÁN *(elfordul)*.

Nem teszem! . . . hagyj! . . . Jertek innen!

(Indul, hirtelen megáll, kifelé tekint.)

S mégis! . . . ah! . . . soha se' hittem,

Hogy a kincsnek — az aranynak

Ily pokol' varázsa van!

KÚN.

Jönnék! . . . *(Kimutat.)* Ott van — ott a kincs! . . .

Pár vitéz csak — — asszony és pap! . . .

Hej! ha rajtam állana —

ISTVÁN *(hirtelen elhatározással)*.

Rajta hát! — tedd!

MOGYORÓSY, KERECHEN, JÁNOS

(rémműlten Istvánhoz sietnek).

Nagy királyunk!

ISTVÁN *(Besenyőhöz)*.

Tarna! — csöndben mint az árny

Összehívod emberid'!

Kún segítsen! . . . vért ne onts!

MOGYORÓSY *(István elé állva)*.

Itt könyörgök!

KERECHEN *(tartóztatva)*.

Jer! . . . ne tedd! . . .

ISTVÁN

(kiragadva körükből magát).

Oh ne nézzetek reám!

Szégyen elborítja arczom'

Vérköny izzó két szemem'! . . .

Vonz a vágy — ah! — vonz a tett! . . .

— Nincs erő mely elragadjon

Kijelölt utamról engem',

Végzetem kiált — — s megyek!

(Elrohan. Kún, Besenyő követik).

MOGYORÓSY.

Szörnyű szenvedélye vonja! —

Borzalom! . . . nyomába rögtön!

KERECHEN.

Oh iszony!

JÁNOS.

Kövessük őt!

(István után mind el. Kívül halk templomi ének közeledik.)

KÚN

(Besenyővel egy csapatot vezényelve).

Rajta! rajta!

BESENYŐ *(csapathoz).*

Csak utánam!

Ez nekünk való dolog!

KÚN.

Papot ütni, pénzt rabolni

Régi híres mesterségem! . . .

Rajta! . . . még ma tánczolok! —

(Int, a csapat óvatosan többfelé válva. a sűrűben eloszlik.)

(Alkony.)

V. JELENET.

Ráthold, néhány fegyveres, majd Papok, Zarándokok, Zarándoknők, Sarolta, Gregorius.

RÁTHOLD *(fegyveresekhez).*

E völgy tisztásán megpihenhetünk,

Kutassatok ki sűrűket, odut! . . . *(Szétnézve.)*

— Mint hogyha ott a bokrok rejtekén

Suhanni láttam volna valamit,

Vad volt — vagy utonálló! . . . Fegyverünkről

Ne mozduljon kezünk! . . . Vigyázat! —

(Fegyveresek el. A Mária Hymnus teljes erővel felhangzik.

Gregorius keresztet tartva jő, néhány szerzetes követi, utánuk

Sarolta zárdaszüzi öltönyben. Nők.)

RÁTHOLD *(Sarolta elé megy).*

Nyugodj' e puha pázsiton, a míg

Zarándokut sebezte lábaid
 Ujult erőre kapnak, Zimonyig
 Haj, hosszú még utunk! . . . Mért nem fogadtad
 Egy-egy menetre lovamat?

SAROLTA (*halványan, megtörtén*).

Miért?

E porhüvely ólomsúly lelkemen,
 Pusztítom azt, ölöm, sanyargatom,
 Hogy Istenemhez mint galamb repüljek
 Oly szúzi tisztán s ah! . . . oly boldogan —
 Mint gyermek ártatlan imája — égbe!

RÁTHOLD (*egy fatörzsre ültetve*).

Nyugodj'!

NŐK.

Pihenj! (*Körülveszik.*)

VI. JELENET.

Voltak, Kún, Besenyő, Fegyveres csapat.

KÚN (*nagy zajjal berohan*).

Fegyverre!

MIND (*rémülten*).

Jaj! segítség!

RATHOLD (*nőkhöz*).

Ne féljete! . . . mi dolgotok velünk?

KÚN.

Majd megtudod! — (*Csaphoz.*) Köttözzétek meg
[egyig!

RATHOLD (*elējők áll*).

Kik vagytok?

KÚN (*büszkén*).

A király vitézei!

RATHOLD.

Melyik királyé?

KÚN.

Hát István királyé!

RATHOLD.

Udvarnépéhez tartozunk mi is!

KÚN.

Már mint az «ifju» Istvánéhoz — úgy-e?

RATHOLD.

Találtad!

KÚN.

Akkor nem vagyunk »barátok»!
«Öreg» István királyt szolgáljuk itt mi!

SAROLTA *(felkiált).*

István! — oh üdvözítő irgalom!

GREGORIUS.

Mindenható! a kincsek!

RÁTHOLD.

Lázadók,

Pusztuljatok utunkból!

KÚN *(csapatjához).*

Rajta! rajta! *(Összecsapnak.)*

FEGYVERESEK *(berohannak, Rátholdhoz).*

Uram! uram! . . . a kincsek! . . . veszve minden!

KÚN

(miután az előtörő csapat Rátholdot s fegyvereseit lefegyverezték s megkötözték, a férfiakra mutatva).

Sűrűbe vélök! . . . kincset a királyhoz,
Siessetek!

RÁTHOLD *(lefegyverezve).*

Ah átkozott gazok!

Királyotokhoz méltó martalóczok!

Fizetni fogtok még ezért! . . . Ha van

Parányi érzés lelketekben — úgy

Kiméletek védetlen hölgyeinket!

*(Elharczolják, a színen csupán nők, Sarolta, Besenyő s egy pár
őr marad.)*

NŐK *(siránkozva Sarolta körül).*

Oh jaj minékünk! . . . Istenem! . . . Segítség

SAROLTA *(kezai összekötve).*

EszméljeteK szerette véreim,
Nem hagyja Isten árva gyermekit.
István király ha itt közel tanyáz,
Meghallja szómat és megszánja sorsunk'! —
Hozzám közelgjeteK! . . . a porba mind!
Mondjátok esdőn, szívszakadva vélem — :
— István király! . . . hol vagy István király?!

NŐK *(esdőleg).*

István király! . . . hol vagy István király?!

BESENYŐ *(nőkre kiáltva).*

Hallgassatok, ha kedves éltetek!

NŐK *(hangosabban).*

István király! . . . hol vagy István király?!

BESENYŐ *(fegyverét emelve).*

Vért ontok itt, ha mozdul ajkatok!

(Holdfény.)

NŐK *(zokogó könyörgéssel).*

István király! — hol vagy István király?!

VII. JELENET.

Voltak, István.

ISTVÁN.

Itt vagyok! . . . Ki hívja Istvánt?

SAROLTA *(hozzá rohan).*

Ő az! ő az! . . . Ide hozzá,
 Nézzetek könnyörgve rá!
 Hogyha minden ellenünk,
 Védő karja jó velünk,
 Ő az, ő az, a király! *(Eléje borul.)*

ISTVÁN *(megdöbbenve).*

Ég! . . . Sarolta hangja ez!

(Fenn.)

Szólj, ki vagy?

SAROLTA

(a felindulástól remegve, halkán).

Krisztus arája,
 Testemen szentelt ruhája,
 Lelkemen mély, szörnyű bánat! . . .
 Elvesztettem jó atyámat,
 Senkim . . . senkim e világon —
 Csak te, csak te jó királyom! . . .

ISTVÁN *(megrendülve)*.

Oh Sarolta!

SAROLTA.

Bánatomban —

Elhagyatva, nyomorultan
 Istenemhez fordulék —
 S megnyilott a fényes ég!
 «Balzsamot szived sebére
 Menj keresni, hű leányom,
 Halk zsoltosmát zengedezve
 Távolabbi szebb vidékre —
 Hol Dunának tükörébe’
 Nézi arcát ős Zimony! . . .
 Ott — a szent szűz bűvös-bájos
 Csodatevő képinél
 Térdre hullva, kérd kegyelmét,
 Üdvözítő segedelmét,
 És szived — feledni fog!» . . .
 — Pénzre váltám ősök telkét,
 Kincset kincsre halmozék —
 S mit sugallt lelkemnek ég —
 Feledés üdvét könnyörgni
 Ős Zimonyba indulék —
 Szentegyházat Máriának
 Ott emelni gazdagon,
 Ott virradva — esteledve —
 Tündöklő oltáromon,

Melyet — — István — — szent királyról
 Vágytam-vágytam elnevezni,
 Hol szívem majd megtanuljon
 Ah! . . . feledni . . . elfeledni!
 S im midőn már czéлом érve,
 Ős Zimonynak küszöbére
 Hajthatom fáradt fejem' —
 Fegyveres nép tört zajongva,
 Elrabolta kincsemet,
 Szégyennel borítva kardot,
 És fejedelmi hirneved'! . . .
 — Oh ha él szivedbe' még
 Mult időknek egy virága —
 Im' kötözve, megalázva
 Néz szemedbe föl — szemem!
 Lelkem eltűnt ifjúsága
 Ég kialvó fényiben! . . .
 — Egy szavadra, intésedre
 Utra kelhetek legott,
 Visszanyerve szabadságot,
 Éltet, kincset — — drágaságot,
 S látlak újra áldva — — ott!
 (Az égre mutat.)

ISTVÁN

(Sarolta szavaira lassankint megtörik, ingadozva egy fába kapaszkodik, megindulásán uralkodni nem bírva, halkan beszélni kezd).

Oh Sarolta! . . . oh Sarolta! . . .

Éltem őrzőangyala!
 Nincs e földön — a ki ellen
 Annyit — annyt vétkezém! . . .
 — Megtaposva szív-, szerelmet,
 Gyászba vontam ifjuságod'
 És kiöltem örömed'!
 Bánat mérgezett nyilával
 Vertem által kebledet,
 Elvakultan — nyomorultan
 Hóhérok kezére dobtam
 Hőn szerette véredet! . . .
 És te — oh te! — ég leánya,
 Harczok rém-vihar zajába'
 Pajzsul kardok élé ellen
 Védve tártad karjaid' — —
 S most hogy lelkem porba hullva
 Poklok tüzlángjára jutna —
 Mint sugáros égi fény —
 Félő gonddal, oltalommal,
 Földfeletti hatalommal —
 Áldva-mentve szállsz felém!
 Oh mit mondjak? . . . mit tegyek? . . .
 Oh mit adhatnék neked?
 Bár adhatnám — bár vihetnéd —
 Életemnek, üdvösségnek
 Örömét — ah — gyönyörét! . . .
 Így már mit sem adhatok,
 Koldus — vázkirály vagyok,

Nincs országom, koronám,
Oh! csak bűneim nagyok!

(Visszafojtott megindulása kitör s zokogva Sarolta lábaihoz borul.)

SAROLTA

(boldog mosolylyal ajkain égre tekint, kezét István fejére helyezve).

Nem csalódtam! . . . az vagy újra
A ki voltál egykoron,
Édes, fényes lovagom!

ISTVÁN.

Oh megmentőm! . . . angyalom!
(Fejét Sarolta lábaira hajtva.)

VII. JELENET.

*Voltak, Mogyorósy, Kerechen, János, Kún,
Besenyő, majd Ráthold, Gregorius, Fegyveresek,
Zarándokok.*

MOGYORÓSY

(élénken belép, Istvánhoz siet, kérve).

Felséges uram királyom —

KERECHEN (kérve).

Istenünknek hű szolgáit!

KÚN.

Rá ne hallgass !

BESENYŐ.

Kincs kezünkben !

KÚN.

Üzzük őket mint a szélvész ! —
 Most ez egyszer el ne lágyulj !
 Most ez egyszer — most mutasd meg,
 Hogy valóban nagy király vagy,
 Férfi és uralkodó !

ISTVÁN

(lassan összeszedve magát, fölemelkedik s hűveikhez fordul).

Oldjatok fel minden foglyot,
 Mindenik mehet — szabad ! . . .
 Mindent visszaadjatok !

KÚN *(meglepetve).*

Nagy királyom !

ISTVÁN *(szilárdan).*

Rendelésem'

Teljesítsd e pillanatban !

KÚN *(Istvánhoz rohan).*

Felséges király, uram,

Trónod, fényes koronád,
Országod feledve már?

ISTVÁN *(Saroltára néz).*

Mindent — mindent elfeledten,
Istenemmel kibékültem! . . .
— — S hogyha teljesülve áll
Égre szállott esküvésem,
Vad boszúm, zord büntetésem — :
Mindörökre alhatom,
Szórja szét a szél porom'! —

*(Int. Kún, Besenyő el. Ráthold, Gregorius, Zarándokok kis
vártatva szabadon visszajönnék.)*

MOGYORÓSY

(István előtt leborulva).

Oh megint a régi vagy!

SAROLTA

(nőekkel István elé borul).

Áldva légy, oh áldva! áldva!

RÁTHOLD

(fegyveresekkel a színre sietve).

Fel, Zimonyba! . . .

ISTVÁN

(összerezzen, kardját megmarkolja, magában).

Hallod ezt?

JÁNOS (Rátholdhoz).

Ébren őrzi fegyverével
Éj s napon ravasz görög,
Ajtaját nem tárja ki!

SAROLTA

(zarándok keresztet ragadva fel).

Üdvöztőnk szent keresztje
Megnyit zárat és falat!

RÁTHOLD.

Indulóra! . . .

ISTVÁN (Saroltához).

Ugy — könyörgök —
— Engedd nékem asszonyom —
Ős Zimonyvár kapujáig
Védve elkísérjelek! . . .

(Sarolta fejével int, indul, a zarándokok hozzácsatlakoznak.)

ISTVAN

(az előtérben, nagy felindulásban, kardját markolva).

«Üdvözítőnk szent keresztje
Megnyit zárat és kaput!»

(Egy gondolattól ragadtatva, kiegyenesedik, s harsányan híveinek kiált.)

Kardra mind! . . . kövessetek! . . .

(Indul Sarolta után. Mogyorósy, Kerechen, János követik. A Hymnus teljes erővel felhangzik, miközben a függöny legördül.)

II. SZÍN.

(Zimonyban.)

(Fényes terem byzáncezi módon ékesítve. Oldalt kerevet. Középen virágokkal s füzérekkel ékesített trón. Ragyogó fény. . . Éjjel. Kivül zsongó, mámorító zene.)

I. JELENET.

Tettix, Szardika.

TETTIX

(mámorosan a kereveten elterülve, kezében serleg).

Meddig tart még e hejehuja táncz ?

SZARDIKA

(a trón lépcsőin elterülve).

Míg el nem fárad a gyönyörben úrnőnk !

TETTIX.

Ez éjnek úgy — nem érjük soha végét !

SZARDIKA *(előre jő).*

Hát van-e néki — mondjad — nappala —?
Nem fojtja örök éjszakába — mind ?

TETRIX.

Már minthogy : nászi éjszakába !

SZARDIKA.

Persze ! . . .

Mi semmiségek, föld szegény szülötti
A levegőből szivjuk életünket ;
Gyönyört lehelve élhet ő csupán,
Szikrázó vére lázba kergeti,
S ha nem nyer tápot égő indulatja
Lesorvad mint a Lotos hús patakban !

TETRIX.

Ezért hagyá el Sztefanoszt bizonynyal !

SZARDIKA.

Világos ! . . . már pedig zokon ne essék —
— Asszony ha volnék — kettejük közül
Nem választánám urunkat, Andronikoszt !

TETRIX.

Bolond vagy ! . . . Asszonyoknak épen az kell
Ki nem övék. Ha Andronikosz uré
Lett voln' — : Sztefánoszt óhajtotta volna !

II. JELENET.

*Voltak, Philemon.*PHILEMON *(a henyélőket látva).*

Ejha! — lássa már az ember!
 Tánczosok seregben állnak,
 Bor patakban folydogál,
 S nincs ki jókedvet derítsen,
 Tréfa szúnyad, áll a dal! . . .
 Meddig késnek hegedősink?
 Hol marad a histrió?

TETRIX *(feltápáskodik).*

Megtekintem!

SZARDIKA *(szintén).*

Én is!

PHILEMON.

Rajta!

Várni nem úrnak való!

El sietve!

(Tettix, Szardika indulnak kifelé, midőn az ajtó megnyílik s dalnokok, histriók hangszerekkel megjelennek, köztük elvegyülve, czifra histrióknak öltözötten, István, Mogyorósy, János, Ke-rechen.)

III. JELENET.

*Voltak, István, Mogyorósy, János, Kerethen,
Histriók, Dalnokok.*

TETRIX *(az érkezőkhöz).*

Végre! legjobb
Pillanatban érkezétek!
Vigan zengjen húrotok!

SZARDIKA.

Gyöngy, arannyal megfizetnek
Minden röpke dalt ma itt! —

PHILEMON *(kifelé figyelve).*

Csitt! az úri társaság
Most kel épen asztalától.
Szépen elvonuljatok!
Ám ha hívnak — dalra kelve
Szöcskeként ugorjatok! —
(Mind az oszlopok mögé vonulnak.)

IV. JELENET.

*Voltak, Mária, Andronikosz, Dionyzosz,
Gabrasz, Nikefor, Tirzosz, Urak.*

MÁRIA

*(lengő öltözékben, bontott hajjal, virágfüzérékkel ékesítve, kezé-
ben pohárral, Andronikoszt ölelve jő).*

Csókot kértem!

ANDRONIKOSZ.

Csókot adtam !

MÁRIA (*enyelgőn*).

Hányat?

ANDRONIKOSZ.

Százat !

MÁRIA (*követelőzve*).

Háromszázat,

Ajkaimra . . . arczaimra !

ANDRONIKOSZ.

Oh, bohó tündér-királyném,

Egyre csókra szomjazol?

Csók megejt — tüzel a bor ! (*Iszik.*)

MÁRIA (*poharát eldobva*).

Bornak éde, mámor méze

Csókban él csak ! . . . ha meguntad —

Nézd e fényes úr-leventék

Vágyban égő szemsugarát —

Egyet intek — itt teremnek,

Mint a méhek — rózsafára ! . . .

Itt a csókom ! . . . hé ! . . . kinek kell?

Gabrasz ! Tirzosz ! . . . Nikéfor !

GABRASZ *(hozzá rohanva)*.

Nékem !

TIRZOSZ *(Máriához futva)*.

Ajkaimra ! —

NIKEFOR.

Én — én !

ANDRONIKOSZ

(hirtelen Mária elé veti magát).

Vissza !

URAK *(kaczagva)*.

Féltékeny !

ANDRONIKOSZ *(kihívón)*.

S ha az ?

MÁRIA *(Andronikoszt ölelve)*.

Ah, ha tudnám biztosan,
Nappal-éjjel abba' törném
Gyöngé főmet, hogy tehetném
Egyre féltőbbé uram ? !

ANDRONIKOSZ *(Máriát karolva)*.

Ej, s miért ?

MÁRIA.

Szilaj haragba',

Vérig sértő szóba', daczba'
 Ott rejtőznék szüntelen
 Békülés varázslatával,
 Kéjek izzó mámorával —
 Szerelem — a szerelem!

ANDRONIKOSZ *(csókjaival halmozva).*

Oh te bűvös-bájos szépem!

MÁRIA

(szilaj gyönyörrel karjaiba zárva).

Oh szerelmem! . . . üdvösségem! . . .

(Kívül a zarándokok karéneke hangzik.)

ISTVÁN

(egy oszlop mögül vad dühvel szemlélte a jelenetet s midőn Mária szerelmeskedését látja, egy pillanatra megfejtkezik magáról s felordít).

Mária! . . . ah! . . . Mária! . . .

(Kerechen s Mogyorósy Istvánt hirtelen elvonják az oszloptól s a histriók közt elvegyülnek.)

MÁRIA

(István kiáltására fölrebben, Andronikosz karjaiból ijedten kibontakozik).

Hallga! . . . hallga!

DIONYZOSZ

(*István felkiáltására az oszlopokat körüljárta.*)

Semmiség!

MÁRIA (*elkomorul*).

Mintha minden szóba', dalba' —
Nevemet kiáltanák! —

ANDRONIKOSZ

(*Dionyzoszhoz, a külső énekre vonatkozólag.*)

Hallgattasd . . .

MÁRIA (*remegve maga elé néz*).

Nem! . . . bucsujárás,
Égre szálló halk ima,
És a vége — — : Mária! . . .

ANDRONIKOSZ.

Szépnek, jónak — földön, égen
Adhatnának más nevet?
Máriám szép — Máriám jó,
Máriám mindenható! — (*Pohárt ragadva.*)
— Egy pohárt szép Máriámért!

(*Máriát ölelni akarja.*)

MARIA

(*egyre a kívülről hangzó énekre figyelve, Andronikoszt eltávolítja*).

Hagyj! . . . e dal úgy borzaszt, rémit —

Létre kelti mult emlékit! . . .

— Ah! a mult — — úgy fáj nekem!

(*Csönd, majd hirtelen fölocsudva, felkaczag.*)

Eh! . . . bolond ki multba mélyed,

Éljen, éljen a jelen,

A gyönyör, a szerelem!

Dalra! . . . dalra! . . . dalra hát! . . .

MIND (*dalolva*).

Venus óhajtja újra szeretni,

Járt a mezőkön párja keresni!

Kérdi madártól: erre? vagy: arra?

És a madár így zengte dalolva:

Erre vagy arra

Mégy diadalra,

Szállsz fel az égbe,

Hullsz a sötétbe!

Lallalala!

(*Mária Andronikosz karjában el. Urak, Dionyzosz, Tettix, Szardika, Philemon, Gabrasz, Tírzosz, Nikefor el.*)

V. JELENET.

István, Mogyorósy, Kerechen, János.

ISTVÁN

(iszonyú dühvel előre rohan, kirántva magát, hívei kezéből).

Átkozott legyen az óra,
 Átkozott a szörnyű percz —
 Melyben démonok haragja
 Lelkemet — e szörnyeteg
 Bűvös hálójába vonta!

MOGYORÓSY

(Istránt Kerechennel távolítani akarja).

Menjünk! . . . láttad — s megutáltad,
 Tépd ki emlékét s feledd el!

ISTVÁN

*(nem is figyelve rájok, mind arra néz mereven, a merre Mária,
 eltűnt).*

Átok az ajkra, átok a nyelvre,
 Atok a gyilkos, csalfa szemekre! . . .
 Tűzre — pokolra le kőszivű sárkány,
 Tépjén a kárhozat — földre mi szült;
 Lesse, rabolja imádat a sátán,
 Irgalom! égi sugár te — kerüld!

JANOS

(könyörögve, Istvánt elvonni igyekszik).

Pokol tanyája! . . . hagyjuk itt!

ISTVAN

(ingerülten kitépi magát karjaikból).

Nem mozdulok! . . . sorsom harangja kondul,

Szivem keserves bánata kicsordul! . . .

Ez éj enyém, a mult feltámadása,

Boszúm kegyetlen végleszámolása! —

MOGYOROSY.

Ha még szived — —

ISTVAN.

El tőlem! . . . Vége! Vége! . . .

Bűnhődni fognak esküszöm — az égre! . . .

*(Hirtelen felkiált.)*Andronikosz! . . . jer várlak! . . . *(Híveihez.)* félre!

[félre! —

(Mogyorósy, Kerechen, János elvonulnak.)

VI. JELENET.

István, Andronikosz.

ANDRONIKOSZ

*(mámorosan, a színre lép).*Pohárt ide! *(Istvánhoz.)* Hej lantos! egy pohárt!...

ISTVÁN (*hirtelen eléje áll*).

Nincs arra több szükséged áruló! —

ANDRONIKOSZ (*durván*).

Ki vagy?

ISTVÁN.

Még kérdezed? . . . Tekints szemembe,
Királyod!

ANDRONIKOSZ

(*ijedten, felismerve Istvánt*).

István! —

ISTVÁN.

Keblemen pihentél,
Elárasztalak kincscsel, drágasággal!
Nékem szeretetét kockára dobva —
Országkormányát bízam orvkezedre!
Hazátlan árvaságod nyomorában —
Család szentélyem' megnyitám előtted,
S te megrablád országom, koronámat,
Elloptad nőm szerelmét, összetépve
Hitem', bizalmam' — lelkem' — életemet! . . .
— Kerestelek! . . . Itt vagy! . . . Meghalsz! . . .

ANDRONIKOSZ (*rémülten*).

Ide!

ISTVÁN.

Nem hallja senki! . . . ám szívemben egy

Boszúra keltő hang rikolt szünetlen :
 Belos — országom — trónom — Máriámért —
 Boszú! . . . boszú! . . .

(Kivül Mária kaczagása hallatszik).

ANDRONIKOSZ *(kétségbeesve).*

Irgalmat!

ISTVÁN.

Mit se' hallok!

ANDRONIKOSZ

(menekülni akarva felkiált).

Isten nevére! . . . Hej! . . . segítsetek!

ISTVÁN *(kardját kirántva).*

Isten nevére — meghalsz! . . . *(Leszurja.)*

ANDRONIKOSZ

(tántorogva, majd földön csuszva, kifelé igyekszik, a kerevetre roskad).

Mária! . . .

Menekülj! . . . Isten! . . . *(Meghal.)*

ISTVÁN

(Andronikoszt gyönyörrel szemlélve).

Édes a boszú!

(A meghalt Andronikoszt egy biborköpenynyel letakarja.)

VII. JELENET,

*Voltak, Mária, Dionyzosz, Gabrász, Tirzosz,
Nikefor, Urak.*

MÁRIA *(dalolva jó).*

Andronikosz! . . . Andronikosz!

DIONYZOSZ *(körülnéz).*

Itt sehol! . . . bizonynyal újabb
Terveket kohol, mosolyra
Keltni bűvös ajkaid'.

GABRÁSZ *(Mária körül).*

Majd elfoglaljuk helyét!

TIRZOSZ.

Bár szivében is tehetnők!

NIKEFOR.

Igy csak nézzük mint a bálványt,
Esdve — égve — szótlantul! —

MÁRIA

(a trónra ül, urak a trón lépcsőin elhelyezkedve).

Hát a dalnokok alusznak?
Egyse' készül dalra kelni?

MIND.

Dalt minékünk! dalt hamar!

MÁRIA.

Im' gyűrűm a dalnak ára!

(Ujjáról gyűrűt vonva le feldobja).

ISTVÁN

(a gyűrűt elkapva, előlép).

Zeng a dal már asszonyom!

(Hárfát ragad, szemeit merően Máriára szegezve, megzendíti a halk, komor hangon beszédbe kap.)

Király valék! . . . a hír kísért nyomon,
Babér, dicsőség véres kardomon,
Harczok viharja legkedvesbb dalom!

Királynőm is volt: csillagom, napom!
Szívem ha tépte gyötrő fájdalom —
Ölébe hajtám forró homlokom!

És álmodoztunk nap ha kelt, ha szállt,
Hold szürke fénye lágy ölen talált,
Az ég, a föld — mind irigyelt, csodált!

(Felkaczag.)

Haha! . . . tünődtem én is álmokon,
Csodás bűbáját most is átkozom,
Felébredék . . . többé nem álmodom! . . .

... Láttál-e már két fényes csillagot —
 A mint az égen egymásnak futott — —
 S aztán — az egyik hullt — hullt — elbukott ? !

Még látom útja tündöklő nyomát,
 Még hallom gúnyos, ingerlő dalát —
 A mint a szenyynes föld porába szállt ! ...

(*Felkaczag.*)

— Hahaha ! ...

MÁRIA

(*Istrán hangjára mind nyugtalanabb lett, végre rémülten felkiált.*)

Ki ez ember ? ... szédülök ! ...

ISTVÁN

(*gyorsan poharat kap fel, gyűrűje mérgét észrevétlen belevegyíti s Máriának nyújtva.*)

Igyál királynőm ! ...

MÁRIA (*remegve*).

Istenem !

ISTVÁN (*szemeit reászegezve*).

Igyál !

(*Mária gépiesen átveszi a poharat, iszik, visszaadja.*)

MIND

(*meglepetten szemlélve a jelenetet*).

Különös ! ... furesa ! ... Jól csinálja ! ... Halljuk !

ISTVÁN.

Király valék, hatalmas, nagy király,
Most vad viharban száguldó sirály,
Mögöttem egy tátongó, mély sir áll.

A szél elsöpri majd lábam nyomát,
Utszéli árok csöndes nyugtot ad — —
Te jösz velem!... Megyünk!... Jó éjszakát!...

(A poharat kiűszsza s eldobja, felkaczag.)

Hahaha!...

MÁRIA

(trónszékbe kapaszkodva, rémülten fölemelkedik).

Hej! Andronikosz!... Segits!...

ISTVÁN.

Karod' királynőm, hozzá elvezetlek!...
Jer — jer szerelmem!...

(A remegő, vonakodó Máriát karjánál fölemeli s Andronikosz
holttestéhez vezeti.)

Itt van!

MIND

(feszült figyelemmel lesve a történeteket).

Hol?... Haha!

(Kaczagnak.)

ISTVÁN

(a biborköpenyt lerántva Andronikoszról).

Ide tekintsetek!

MÁRIA

*(Andronikoszt meglátva, felsikolt, reáborul).*Andronikosz! *(Mind körülveszik.)*MIND *(szörnyű rémülettel).*

Megg halt! Megölték! . . . Szörnyű!

DIONYZOSZ.

Hah! Ki tette?

ISTVÁN.

Én, egymagam! István, magyar király! —

MIND *(elképedve).*

István?!

MÁRIA

(iszonyú ijedelemmel felszökik, Istvánra néz, felismeri, borzadva visszaretten).. . . Férjem?! . . . *(Visszahanyatlík, meghal.)*

ISTVÁN

(Andronikosz s Máriára mutat).

Elárultak! . . . kiteptem

Sorsom kezéből sujtó ostorát,

Büntettem — öltem! . . . S most . . . jó éjszakát! . . .

(Elhanyatlík, Mogyorósy, Kerechen, János karjaikba veszik, meghal. Kivül a zarándokok hymnusa teljes erővel hangzik. A függöny gyorsan legördül.)

Vége.

adandók. A szerzőnek jutalmat nyert színműve tulajdona marad s így ki is adhatja bármikor, azonban e gyűjtemény számára díj nélkül tartozik átengedni. A gyűjtemény kiadhatása végett, a körülmények szerint, egy vagy két évre a pályázat felfüggesztetik, s a ki nem adott jutalomból s bírálói díjból fedeztetnek a kiadások költségei. A netalán fennmaradt összeg, valamint a kiadásból befolyó jövedelem, részint az aranyok vásárlásánál előforduló árfolyami különbözetek fedezésére, részint pedig a bírálóknak szánt összeg pótlására fordítandó.

A Kóczán-jutalomért versenyző pályamunkák beadásának állandó határnapja máj. 31., a jutalom kiadásáé pedig az erre következő december 3-ika, az alapító nevenapja.

A pályaművek megbírálásában az I. osztályból választandó három akadémiai tag jár el. Ezek közös értekezleten határozzák el, melyik mű nyerje el a jutalmat, melyik dicséretessék meg. Ezután választanak magok közül oly előadót, a ki a többség nézetét pártolja s a ki saját felelőssége alatt értekezik az egész pályázatról, és ennek, közmegállapodás szerint, alaposan indokolva adja elő eredményét. Ha a jutalom oly műnek adatik ki, mely nem áll irodalmi színvonalon, e körülmény a jelentésben megemlítenő, minthogy az ily színművek a kiadandó színműtárba föl nem vétetnek.

Az akadémia az alapítólevél értelmében, az I. osztály fölterjesztésére, 1892-ben két évre (1893—1894.) felfüggesztette a pályázatot s megbízta az I. osztályt a *Magyar történeti színműtár* megindításával.

A pályázat első ízben 1887-ben hirdettetett ki; a színmű tárgya ez alkalommal a hún vagy magyar hősmonda köréből volt veendő. A pályadíj 1888. nov. 26-án az *Attila halála* című öt felvonásos tragédiának íteltetett oda, a jeligés levél felbontatván, Szász Károly neve tűnt elő.

Az 1888-ban kitűzött pályázat tárgyköréül a honfoglalás és vezérek kora állapíttatott meg. A pályadíj 1889. decz. 16-án *István vezér* című drámának íteltetett oda, melynek szerzője szintén Szász Károly volt.

Az 1889-ben kitűzött pályázat tárgyköréül a magyar királyság és keresztyénség megalapításának kora (Szent Istvántól I. Béláig) állapíttatott meg. A pályadíj 1890. nov. 24-én a *Pogány magyarok* című drámának íteltetett oda. A felbontott jeligés levélből Gabányi Árpád neve tűnt elő.

Az 1890-ben kitűzött pályázat tárgyköréül Salamon vagy Szent László kora jelöltetett ki. A pályadíj 1891. decz. 14-én adatott ki a *Koronáért* című színműnek, oly megjegyzéssel, hogy az nem áll jelen drámairodalmunk színvonalán, ezért a pályázatot az ügyrend értelmében ismételni kell s a jutalmazott mű a megindítandó *Színműtárba* nem veendő fel.

Az 1892-ben ismételve kitűzött pályázaton a pályadíj 1892. november 28-án a *Charitas* című szomorújátéknak íteltetett oda. A jeligés levél felbontatván, abból Váradi Antal neve tűnt elő.

1893—1894-ben a pályázat fel volt függesztve.

Az 1895-ben kitűzött pályázat tárgyköréül Könyves Kálmán és Vak Béla kora volt kijelölve. A pályadíj 1895. nov. 25-én az *Ilona királyné* című szomorújátéknak íteltetett oda. A felbontott jeligés levélből Endrei Zalán neve tűnt elő.

Az 1896-ban hirdetett pályázat tárgyköréül a II. Gejza és III. Béla kora volt kijelölve. A pályadíj 1896. nov. 30-án a *IV. István* című drámának adatott ki. A felbontott jeligés levélből Somló Sándor neve tűnt elő.

Az 1897-ben kitűzött pályázat tárgyköre Imre, II. Endre és IV. Béla korából volt veendő. A pályadíj 1897. nov. 29-én a *Szent Margit asszony* című szomorújátéknak íteltetett oda; a jeligés levél felbontatván, Váradi Antal neve tűnt elő.

1898-ban az akadémia az I. osztály javaslatára két évre (1898—1899) felfüggesztette a pályázatot s megbízta az I. osztályt, hogy az 1892—1896-ban jutalmat nyert pályamunkákat a *Magyar történeti színműtárban* bocsássa közre.

Az I-ső osztály 1898. május 3-án tartott zárt üléséből.

Gyulai Pál,
osztálytitkár.